

Mladika

5/6-94

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

67

[117 986 1994

9504581,5/6

COBISS

ik - julij 1994 L. 3000
e - luglio 1994

MLADIKA 5/6

IZHAJA DESETKRAT V LETU
LETO XXXVIII. 1994

KAZALO

Nemirno poletje	133
Katarina Mahnič: Reka je zmeraj tam	134
Vladimir Kos: Oleandri in luna	135
Pod črto	135
Mogoče bi vas zanimalo vedeti Zora Tavčar:	136
Slovenci za danes: dr. Hilarij Rolih	137
Vladimir Kos: Tvoj šum, o dež!	144
Antena	145
Izposojeni pogovor s Pavletom Merkušjem	150
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Irena Žerjal; Alojz Rebula)	152
Ocene: Knjige: Daniele Bona- more: Od šole umreš (A.R.); Stanko Janežič: Med domom in svetom (M. Jevnikar); Po- ročilo: Premaska srečanja (Z. Tavčar); Razstave: Razsta- va v Palači Correr v Benet- kah (Magda Jevnikar)	154
Novice Knjižnice Dušana Černeta (23)	160
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Izložba oslarij; Za smeh	

Priloga: RAST 89-94

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

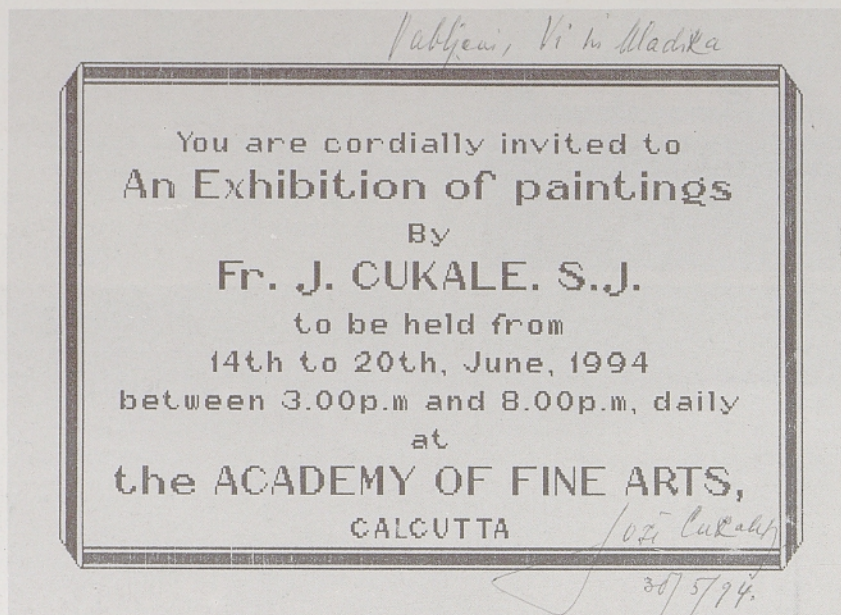
Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
3.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 30.000 lir; nakazati na poštni te-
koči račun 14470348 — Mladika -
Trst. Letna naročnina za Sloveni-
jo 30.000 lir ali enakovreden zne-
sek v drugih valutah. Druge države
37.000 lir (ali enakovreden znesek v
tuji valuti), po letalski pošti 48.000 lir.

Tisk in fotostavek:

»graphart«, Trst, Drevored D'Annunzio 27/E
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

Vabilo na otvoritev razstave, ki ga je uredniku poslal misijonar Jože Cukale iz Kalkute. Čeprav si razstave nismo mogli ogledati, objavljamo dva posnetka del kot primer Cukaletovega slikarstva.

SLIKA NA PLATNICI: »Planike« (foto Vlastja).

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Albert Miklavec, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Breda Susič, Lojze Škerl in člani uredniškega odbora.

Nemirno poletje

Italijansko javnost so poleg finalnega dela svetovnega nogometnega prvenstva, ki je vodilo v nekakšno kolektivno izgubo razsodnosti — več sreče je imela izbrana državna enajsterica, večji sta bili upanje in objestnost nenasitnih navijačev — vznemirjali še številni drugi dogodki, ki potrjujejo domnevo, da je sedanja vladna koalicija zelo neenotna in nestalna ter da postaja tudi iz dneva v dan, oziroma od odloka do odloka, vse manj popularna.

Naskok na upravni odbor državne rtv RAI je bil izveden na najbolj klasičen izsiljevalski način: dam denar (kritje primanjkljaja), če zamenjaš upravni odbor (dosedanje vodstvo). Brez političnega kritja — v sedanji koaliciji nima najmanjše zaslombe ali obrambe — RAI ni imel izbire in je moral popustiti. Toda dejanje pomeni tudi grožnjo za ves raznoliki svet množičnih informativnih sredstev: nobenega jamstva namreč ni, da ne bo vlada pritiskala zdaj tudi na dnevni in periodični tisk in ga izsiljevala z državnimi, sicer po zakonu določenimi podporami. Tako dejanje pa bi že dišalo po režimskih gestah. Zaskrbljenost za usodo demokracije je torej na mestu, čeprav ne bi pritegnili tistim, ki kričijo o novem fašizmu na pohodu. Toda reakcija na to gesto ni bila nič v primerjavi z odporom, ki je nastal v javnosti zaradi odloka o prepovedi preventivnega zapore. Dejanje je zelo Berlusconijevo, čeprav je z njim samim in njegovim volilnim uspehom v dokajšnjem protislovju. Očitno je, da nepregledna vrsta korupcijskih afer in zadevnih procesov predstavlja hudo breme za italijanski sodni sistem, ki že tako in tako zamuja, in res je tudi, da so sodniki v svoji vnemi s preiskovalnim in preventivnim zaporom pretiravali, toda še zdaleč ni bil položaj tak, da bi vlada morala vsiliti rešitev, ki postavlja na laž sam njen nastanek. Prav sodne preiskave proti politikom, podjetnikom in visokim državnim uradnikom so sprožile med volilci tisti preokret, ki je za nastanek in bliskoviti uspeh Berluconijevega gibanja bil nujno potreben. Med volilce so preiskave in aretacije zanetile silovito nezaupanje do prejšnjega političnega kadra in spodbudile voljo, da se nepoštenosti radikalno kaznujejo, kar se je takoj zgodilo na prvih možnih volitvah. Nosilec teh misli je bil nujno on, novi človek italijanske politike, Silvio Berlusconi, in prav on je to misel zdaj izdal in jo do tal razvrednotil. Neopravičeno je ta vprašanja reševati z odloki in brez diskusije v parlamentu. Odpor je bil splošen: uprli so se ne samo sodniki in vsa opozicija, temveč tudi oba koalicijska partnerja ter skoro stoo odstotno vsi časniki in velik del javnega mnenja, ki ne more odpustiti, da zdaj zapuščajo zapore tisti, ki so vse to zakuhali v lastnem ali strankarskem interesu. Če je hotel rešiti vlado, je moral Berlusconi vsaj deloma preklicati svoj odlok, toda zamera v javnem mnenju ostane.

Neapeljski vrh je bil v glavnem pretežno diplomatsko in protokolarno dejanje, ki je ostal na visoki in deklarativni ravni, a je bil namenjen predvsem prestižu. Nekaj podobnega pa bi se bilo moralo zgoditi v Trstu na srednjeevropski iniciativi, diplomatski pobudi, ki jo je sprožila Italija po padcu berlinskega zida, da bi zajezila nemško prodiranje proti jugovzhodu. Čeprav gospodarski krogi in podjetniki pritiskajo na Rim, naj bo vendarle konkretnější pri iskanju novih poti proti Vzhodu, vlada ne zna izkoristiti instrumentov, ki jih ima na razpolago. To je dokazala v Trstu, ko je s postavljanjem pogojev in ovir Sloveniji pri njenem bližanju Evropi, opozorila vse ostale partnerje, da Italijo skrbijo predvsem lastni interesi. Kako je sedanja politična garnitura nedorasla svojim nalogam na tem področju, je bilo očitno prav v Trstu, kjer je — poleg protokolarnih kiksov, ki mejijo že na pomanjkanje gostoljubja tako v odnosu do drugih državnikov kot do prisotnih časnikarjev, ki jih je bilo 200 in so dali torej dovolj poudarka dogodku — postalo očitno, da vrh ni bil pripravljen in da ni bilo enotnih stališč niti glede odnosov s Slovenijo. Posvet v Trstu bi moral razčistiti vsaj to vprašanje. Italijanski diplomati so za to določili delovni zajtrk med Berlusconiem in Drnovškom ter delegacijama; dokaj neobvezujoča priložnost torej, o kateri so potem dali Berlusconi sam, zunanji Minister Martino in njegov podtajnik Caputo tri drugačne verzije. Nemo goče si je misliti, da to ni bilo storjeno nalašč: eno sporočilo je bilo formalno pomirjevalno za diplomate, drugo je bilo namenjeno Berlusconijevemu volilcem, tretje pa je veljalo Ljubljani, da bo vedela, kaj si lahko pričakuje, če ne bo zadostila zahtevam glede nepremičnin Istri. Kljub nasprotnemu zagotavljanju, so bili torej postavljeni dokaj težki pogoji, ki so izzveneli celo kot ultimat, katerega je Berlusconi potem osladil z vabilom Drnovšku, naj ga obišče v njegovi zasebni vili. Mi trdno upamo, da Drnovšek septembra ne bo šel v Arcore, ampak da bo vodil vladno delegacijo, ki se bo pošteno pogajala z Italijo za odpravo nesoglasij in spornih vprašanj. Ta morajo zajeti celotne odnose med državama, ki naj ne bodo omejeni na Istro, temveč na celotno manjšinsko področje in naj ne upoštevajo samo komunističnega obdobja, temveč tudi dobo fašističnega pregnanjanja Slovencev, kakor tudi desetletja, ko je liberalna Italija pred I. svetovno vojno prav mačehovsko ravnala s Slovenci v videmski pokrajini. Tam je raven zaščite in pravic še vedno na isti ravni.

Reka je zmeraj tam

Katarina Mahnič

Res je bil grd. Le da se vedno ni zavedal tega. Ali pa si ni hotel priznati. Bil je grd, ker je vedel, kaj pričakuje od njega, pa tega ni naredil. Nikoli. Nikoli, tudi kadar si je kaj zares želela, tako močno, da je moledovala, čeprav to še zdaleč ni bila njena navada. Mor-da takrat še manj. Kot bi s tem uveljavljal nekakšno premoč nad njo. Bilo je otročje in to ga je jezilo. *Če gre za ljubezen, pač ne moreš govoriti o premoči. Imaš rad ali nimaš.* To je bil njen stil. Tako je razmišljala ona, ali bolje, sploh ni razmišljala, tako je živela. Prihajalo je iz nje spontano, samoumevno, čisto po otročje. In šlo včasih na živce. Njemu.

Zamujala je. Ne le danes, vedno. To ga je spravljalo iz tira. Ko se je naposled le prikazala, pa ga je vedno znova presenetila. Nikoli je ni zagledal, vedno je bil obrnjen v napačno smer in se zdrznil šele ob dotiku njenih rok. Tako hecno se ga je dotikala, kot tat; poščegetala ga je po tilniku, ga potegnila za uho ali od zadaj na hitro potrepljala po licu. Spet kot otrok, ne kot ženska.

Tako kot tisto poletje, ki ga je s prijatelji preživljal ob Kolpi. Sredi najbolj vročega dela dneva, ko je udobno zleknjen še zadnjič nagnil steklenico piva in požirek pospremil z globokim vzdihom, se ga je dotaknilo nekaj mokrega. Popraskalo ga je po hrbtu, hkrati pa so po njegovi razgreti glavi stekle drobne, hladne kapljice. Vrgel je glavo vznak in tuj obraz, obkrožen z mokrimi lasmi, se je sunkovito umaknil. *»Oprost, zmotila sem se. Najbrž sem od plavanja čisto preč,«* je godlo deklet in ne da bi počakalo na njegov odgovor izginilo v obrežni gostilni. Vrnila se je z ogromnim sendvičem, bel kruh in na debelo narezana ljubljanska salama, ter pivom, potegnila stol k njegovemu, se mu brez zadrege zazrla v oči in rekla: *»Zakaj pa ne greš v vodo? Crknil boš na tej vročini!«* Takole po domače, kot bi bila stara prijateljica, ne, celo kaj več. *»Hecno, kako lena se zdi Kolpa, če jo takole gledaš. Kot da se sploh ne bi premikala. Potem pa greš v vodo in plavaš nekaj časa s tokom, kar nekaj časa. In ko se hočeš vrniti, ugotoviš, da ima ta mirna in topla reka v sebi močan tok, s katerim se moraš boriti.«*

Tisto poletje je potem večkrat plaval z njo do metliškega jezua in nazaj proti toku. Imela je prav; reka je bila res močna in kar pošteno si se moral boriti z njo, posebno zadnjih nekaj metrov. Ona je lahkotno pla-

vala vstric z njim, ves čas klepetala, mahala ribičem v čolnih in tu in tam zavrnila, ko jo je oplazilo zelenje z rečnega dna. In na koncu je bila zmeraj prva; švignila je mimo njega kot riba, kot da ne bi plavala že slabo uro, kot da je celo pot le hlinila gibanje in jo je v resnici poganjal neviden notranji motor. Potem sta jedla tiste ogromne sendviče z belim kruhom in ljubljansko salamo in pila mrzlo pivo, s katerim sta se tudi namazala po telesih. *»Nimaš pojma, kako te potem prime sonce!«* je zagotavljala, ko sta smrdela kot dva stara pijanca in bila deležna ogorčenih pogledov drugih kopalcev.

Pravzaprav je biti z njo pomenilo kar naprej biti deležen nekakšnih pogledov, nikoli imeti miru. Že tam, na Kolpi, so ju prijatelji zjutraj, ko sta z brisačo prek ramen in zobno ščetko v roki vsa zaspana bredla vodo, vprašujoče pogledovali: *»Pa kaj sta počela ponoči?«* *»Pogovarjala sva se!«* sta neslišno odgovarjala, še polna toplote spalnih vreč, duha trav, rezkega petja čričkov in svetlobe zvezdnega neba, na katerem sta si izbrala svojo zvezdo. Verjel jima tako ni nihče. Pogovarjati se je bilo nekaj tako staromodno nemogočega. Pa takrat, ko sta si v vaški cerkvi želela ogledati birmo in je šla ona noter z mladim kužkom v naročju. Koliko sovražnih pogledov se je paslo po njej in neki moški ji je grobo zabrusil naj se pobere ven s to grdobno. *»Tudi živali spadajo v božje kraljestvo,«* mu je brez trohice norčevanja odgovorila. In koliko radovednih parov oči ju je spremljalo, ko sta na starem štiribrzincu ropotala skozi vas. Vozila je seveda ona, vsa majhna in drobna, s kratko fantovsko pričesko in rutko okrog vratu. Tega veselja si nikoli ni pustila vzeti, čeprav se je jezil nanjo, da zavira na vsakem ovinku in vsaki vzpetini in da bolj gleda naravo kot cesto. *»Lepo je za umret,«* je zdihovala in mimogrede pozabila, da mora voziti po desni strani. Ogorčenega šoferja, ki ji je prihajal naproti, zaviral in trobil, je pospremila z zgovorno kretnjo roke in iskrenim krikom: *»Ta je nor, si videl, popoln bedak!«* In spet je obračala glavo na vse štiri strani neba.

Začel se je spraševati, kdaj je postal grd. Saj je vendar užival v njenem nenavadnem odnosu in vseh nepredvidljivostih, ki mu jih je iz dneva v dan trosila. Kot tiste kapljice mokrih las takrat na Kolpi. Vedno znova se je bal njunih srečanj, čeprav so bila pogosta, bal se

je, da bo na naslednjem porušil vso lepoto prejšnjega, da se ji bo zazdel navaden ali da bo ona izgubila svojo skrivnostno moč. To je najbrž pomenilo, da jo ima res rad. Pa vendar ga je tako hitro kaj vznemirilo in ga pahnilo v dvom. Tista Hemingwayeva črtica na primer, pri kateri je že v naslovu začutil srh: Nekaj se je končalo. Tako kratka in nezapletena; štiri strani o tem, kako dva, fant in dekle, lovita postrvi. In potem, čisto na koncu, se pri ognju razkrije tisto, kar je že ves čas viselo v zraku. »Nič več ni lepo. Nobena reč, tudi ljubezen ne,« je rekel fant. »Kakor da je šlo v meni vse k vragu.« Dekle se odpelje s čolnom, on pa obleži pri ognju, z obrazom zaritim v odejo.

Kar ga je najbolj pretreslo, ni bila zgodba sama, saj je skorajda ni bilo. Bil je občutek, ki ga je spremljal pri branju; top, težak, žalosten občutek. Ki pa na koncu, vsaj zanj, vendar ni izzvenel v brezizhodno dokončnost, ampak je puščal možnost popolnega preobrata. Možnost, da bo spet lepo. Ta občutek je poznal, saj je živel z njim, skoraj odkar jo je poznal. Gotovo pa od takrat, ko mu je postalo jasno, da dekle, ki jo ima rad, ni samo zabavno, nepredvidljivo in razumevajoče, temveč tudi prav zapleteno zahtevno in vsevedno. Na to ga je sama opozorila, ko je nekoč po ostrem prepiru prav nič skromno izbruhnila: »Se bojiš, da vem preveč, da preveč zahtevam od tebe?« Bila je kot njena Kolpa, reka, s katero se moraš boriti. Sama mu je odprla novo obzorje razmišljanja, h katere mu se je zatekal vsakič, ko kaj ni šlo prav in je bil zato vznemirjen. Opazil je, da ob njem zori in se razvija, medtem ko on brez moči ostaja ob strani. Kot gledalec v kinu, kot plavalec, ki se je vdal toku — nekako tako se je včasih počutil.

Takrat je naredil vse, da bi jo ranil. Potem mu je bilo skoraj vedno žal; počutil se je otroče in nekako ogoljufano. Tudi po takšnem dejanju iz boja nikoli ni odšel kot zmagovalec. Pravzaprav sta bila ogoljufana in poražena oba, le da v veliki užaljenosti tega nikoli ni opazil.

Vladimir Kos

Oleandri in luna

*Kaj tudi oleandri se smehljajo
drugače, ko jih lune dih poljubi?
Nocoj so živo-rožnato srebro.*

*Dehteče cvet za cvetom luno snubi,
sluteč skrivnost, zakrinkano v slučaj.
Še veter se le včasih kam nasloni —
poletni veter, s potnim listom sonca.*

*Opojno — svetel oleandrov vonj
razpetih kril miru med strehe plava,
iskaje trdno vejico srcá.*

*Opojno-svetel oleandrov vonj
razpetih kril miru med strehe plava,
iskaje trdno vejico srcá.*

*Do kdaj ostaneš tu, o vonj nebá?
Z uspavanko v skrivnost me pozibavaš,
v Skrivnost, ki v žilah zvezd se vseh pretaka,
neslišno kakor kri in kakor zrak.*

Tako rada ga je obdarovala. Včasih je že nekaj mesecev pred njegovim rojstnim dnevom imela izbrano darilo. Takrat kar ni mogla dočakati pravega dneva in je kar naprej govorila, kako nekaj res pravega ima zanj in kako je vesela, da se je tega spomnila. In bliže je bil tisti dan, bolj odločen je bil, da ji bo pokvaril veselje. Ko mu je slavnostno, natanko ob uri njegovega rojstva, nekoč izročila knjigo Mali princ, belo plišasto ovco in rdečo vrtnico, se je ravnodušno zazrl v njen pričakujoči obraz in ravnodušno dejal: »Oh kaj pa naj počnem z igračo in rožo?« Za vrtnico je sama našla prazno steklenico, nalila vode in mu jo postavila na mizo, ovco pa je podaril triletnemu nečaku, ki jo je tako

POD ČRTO

Sterilnost neke polemike

Povsem po nepotrebem je prišlo do polemike ob svečanosti 50-letnice požiga Mavhinj, Vižovelj, Cerovelj in Medje vasi. Ob tej priložnosti je na proslavi, ki je bila 3. julija v Mavhinjah, sekretar za Slovence po svetu Peter Vencelj obsodil tako fašistično kakor tudi komunistično nasilje. Dva dni zatem je Primorski dnevnik objavil polemično pismo Borisa Pangerca, ki je Venceljevimi trditvam ostro osporaval. Sledila so pisma uredni-

štvu, odgovori in nova pisma cel den, oglasili so se tudi drugi (tudi strankarsko obarvani) mediji. Zopet se je neprimerno mešalo komunistično nasilje z osvobodilno borbo proti okupatorju. Vse to je zamejskemu bralcu pustilo grenak priokus, predvsem zaradi tega, ker prav polemik take vrste pri nas najmanj potrebujemo.

Ne bomo se spuščali v malodane filozofske razprave o fašizmu, komu-

nizmu itd. Dovolj je, da rečemo, da je nasilno uveljavljanje krakršnekoli ideje oz. ideologije obsodbe vreden zločin. Problem pa tiči drugje: v tem namreč, da se je hotelo — to je, upamo, vsem jasno — sekretarja Vencelja napasti zato, ker je predstavnik politične stranke, ki nekaterim zamejskim levičarskim krogom ni ravno pogodu. V tem je bistvo vsega. Žalostno pa je, da se nekateri zamejski kulturni delavci spuščajo v stvari, ki bi morale spadati v področje, ki je običajno delokrog politikov oz. politikantov.

Mogoče bi vas zanimalo vedeti, da...

- da je komunistična ljubljanska občina l. 1952 ulico za Bežigradom, ki je nosila ime po svetniškem apostolu Indijancev Baragu, preimenovala iz Baragove v Ravbarjevo, po članu morilskega VOSa Francu Ravbarju-Vitezju)...
- da se je v maju pojavil na Tolminskem medved in sicer pod Tolminskim Migovcem...
- da je v eni zadnjih številčk ljubljanska Mladina dala v usta nekdanjemu udbovcu Božu Spasiču izjavo, da je bil Milan Kučan v času študija sodelavec Udbe z vzdevkom »Študent«...
- da so v vasi Rogovila ob državni cesti vzhodno od Mirne peči proti Novemu mestu v teku priprave za nov samostan karmeličank...
- da se tako novi tržaški župan Illy kakor novi senator Magris imata za svojo težavno izvolitev zahvaliti glasovom slovenskih volilcev...
- da Kraševci nameravajo posaditi približno 32.000 trsov na Krasu od Sežane (trte za refošk) do doline Branice (vitovska garganija)...
- da v neki preimenovalni komisiji v Ljubljani teče boj za preimenovanje Kardeljeve ploščadi v Gosarjevo, a da bodo verjetno zmagali privrženci Krvavega...
- da so blizu vasice Bani pri Opčinah odkopali sicer tlakovan kal (napajališče za živino), ki je bil že dolgo časa zasut...
- da je bilo v Sloveniji v letu 1993 približno 930 nasilnih posegov organov za notranje zadeve, podobnih tistemu, zaradi katerega je premier Drnovšek izločil iz vlade obrambnega ministra Janeza Janšo...
- da je katoliška revija Tretji dan objavila izredno zanimiv intervju s časnikarjem ljubljanskega Dela Danilom Slivnikom, ki je pred kratkim dobil Jurčičevo nagrado (pogovarjal se je Igor Senčar)...

preslinil, ji odgriznil uhelj in rep in jo pozabil nekje na vrtu. Tako »pohabljeno« je našla ona in tistega dne je s police njegove sobe izginil tudi Mali princ. Nikoli ni vprašal, kam.

Pa tisto ponesrečeno novo leto. Vedel je, koliko ji pomeni silvesterski večer in to, da bi bila, kjerkoli že, to noč skupaj, pa ji je dan prej vseeno slovesno izjavil, da bodo imeli s fanti svoj žur. Nič ni rekla in to ga je jezilo. Niti razburila se ni. Ko je popoldan odšel od nje, mu je celo svetovala, kateri pulover naj obleče. Zabava, na katero se je odpravil, je bila polomija; pa saj to je čutil že od začetka. Samo moral ji je pokazati, da se tudi brez nje zna dobro imeti. Ko se je kljub vsemu dvajset minut pred polnočjo vrnil pred vrata njegovega stanovanja, se na njegovo zvonjenje ni oglasil nihče. V najbližji telefonski govornici je bila slušalka odtrgana in tako je z avtom oddrvel do najbližje policijske postaje. Naenkrat si je želel samo še to, da bi jo videl. Zdaj. Takoj. Dežurni miličnik se mu je nasmihal izpod čela, ko je ves zmeden prosil, ali sme telefonirati. Zvonilo je v prazno in tudi njeni starši, ki jih je poklical kasneje, niso imeli pojma, kje praznuje njihova hči. »Mislili smo, da je s tabo.« Tako mu je tisto leto prvi voščil brkati policaj in mu razložil, da so ženske pač muhaste. Šele marca mu je muzajoč priznala, da se na nooletni večer ne splača zavleči v posteljo, saj te kar naprej kdo moti. »Ali zvoni zvonec pri vratih ali pa telefon. Sicer pa — še zdaj ne vem, kako si se imel ti?« je poredno nadaljevala in opazovala spreminjanje barv na njegovih licih.

Pa ga ni izučilo. Spet je poskusil poleti, ko je vedel, da umira od želje po morskih širjavah. Čeprav je vedel tudi, da bi se imela lepo, da bi se *oba* imela lepo. Prehodila bi otok po dolgem in počez, se skupaj z martinčki nastavljala soncu po samotnih zalivčkih, plavala kot nora, tudi ponoči, ko se ti ob pravi luni plankton ob vsakem odzivu kar srebrni skozi prste, na pomolu bi čakala vračajoče se ribiče, kupovala sveže ribe in vdihovala ostri vonj še mokrih razprostrtih ribiških mrež, jedla bi morske pizze in zvečer ob »gemištu« v konobi pritegnila dalmatinskim napevom. Vse skupaj si je zavestno izbrisal iz spomina, ko ji je dopovedoval, da se počuti ujetega samo z njo. Da potrebuje nove izzive, nove ljudi, nova doživetja. Odšla je sama, žalostna in nekako zbegana, a odšla je. In takrat ga je popadla groza, da jo je mogoče res »premagal«. Da je ostal sam.

Nekaj je od zadaj butnilo vanj, nekaj zadihanega, razgretega se je pritisnilo obenj. Prijela ga je za glavo in mu jo nežno in počasi usločila nazaj. »Oprosti, zmotila sem se. Najbrž sem od teka čisto preč,« se je zasmejala, kot bi tudi skoznjo stekel tok spomina.

Bilo je tako domače, tako preprosto.

Slovenci za danes

Zdomstvo - Emigracija

Dr. Hilarij Rolih, New York, navtični inženir, projektant, podjetnik

Človek, ki ima na skrbi sodobne intervjuje, mora imeti svoje antene razpete na vse strani, posebno če njegovo zanimanje velja Slovincem iz »velikega sveta«. Tako sem tudi tokrat »zasačila« v Trstu zanimivega Slovenca, po študiju navtičnega inženirja, z vrsto drugih strokovnih diplom, opravljenih že v Ameriki, predvsem pa solastnika, projektanta in enega vodilnih šefov velike družbe, s sedeži v mnogih ameriških državah. Gre za družbo G.G. Sharp, znano in nagrajeno za vrsto domiselno zasnovanih ladij-velikank, od katerih je nekatere v celoti ali delno načrtoval naš sogovornik. Dr. Hilarij Rolih pa je poleg tega tudi zaveden Slovenec, poročen s Slovenko, tudi Tržačanko, naročnik slovenskega tiska, gostitelj znanih Slovencev, ki prihajajo v New York, ter delegat ameriške veje Svetovnega slovenskega kongresa... in še marsikaj bi lahko našteali. Morda se bo zdel komu intervju mestoma preveč »ladijski«, a kako se izogniti skušnjavi, da bi ne odškrnila vrat tudi v nam tako neznani in nenavadni svet! Mislim, da vam ne bo žal, če se boste potrudili in ga prebrali.

Zora Tavčar

P.S. Pogovor je potekal na domu gospe Pine Španger, vdove Pertot, tašče g. Hilarija, dan pred njegovim »odletom« v New York, zato naj se na tem mestu zahvalim vsem, ki so mi intervju omogočili, posebej pa ljubeznivemu sogovorniku g. Rolihu, (kombinaciji romanskega šarma in ameriške »efikasnosti), ki mu slovenščina teče, ko da je odšel iz Trsta lani, ne pa pred tridesetimi leti!

G. Hilarij Rolih 13.VI.1994.

Poslušala sem del razgovora z Vami v oddaji »Aktualnosti« na Radiu Trsta A in me je takoj zamikalo, da bi bralcem postregla s tako zanimivo osebnostjo, tržaškim Slovincem, ki se je uveljavil v Ameriki na tako nenavadnem področju, kot je ladjedelništvo. Sicer pa me najprej — kot vsakega Tržačana — zanima, odkod izvira rod Rolihovih ter kratka zgodovina Vaše širše družine. Naj dodava k temu še telegrafski kurikulum Vašega šolanja v Trstu.

Naš rod je po poreklu iz okolice Senožeč. Prva poročila o rodu Rolihovih so iz leta 1726: najbrž so bili kmetje, kot so današnji Rolih prav tam. Že moj stari oče je delal v tržaškem arzenalu Lloyd. Pred koncem 19. stoletja je prišel s Krasa v Trst in dobil delo v istem podjetju kot pozneje moj oče. Moj ded je imel šest otrok. Dva sta še živa: stric Lojze je imel lani 90 let, delal je v arzenalu kot uradnik, teta pa je bila v Rimu sestra v redu Sacro Cuore di Gesù, zdaj je v Perugii, nisem je videl že sedem let. Bila je umetnica, slikala je religiozne motive, zlasti Mater božjo. Že mlada je odšla v Rim, tam so jo šolali. Te sestre imajo namreč v Rimu odlično in lepo šolo, celo papež je maševal pri njih. Delala je menda umetniško šolo in kot slikarka dobivala tudi naročila. Doma imam nekaj njenih slik, olja in akvarele.

Moj oče Josip, rojen l. 1896, je bil od Sv. Jakoba v Trstu. Bil je računovodja in je delal v administraciji pri tržaškem Lloyd. Mama Karmela Orel je bila prav tako Tržačanka. Živelimo na ulici Macchivelli, po materini smrti pa smo to stanovanje prodali.

Družina g. Rolih: Hilarij, Zorka, Hilary in Peter.

Jaz sem bil rojen l. 1932. Najprej sem hodil v privatno šolo k sestram na Škorklji, potem pa na osnovno šolo v ulici Sv. Frančiška. Nižjo srednjo šolo sem obiskoval na šoli Duca D'Aosta, maturiral pa sem l. 1949 na liceju Oberdan. Na univerzi v Trstu sem študiral inženjerijo in specializiral pomorsko inženjerijo. (Z mano je študirala tudi Zdenka Vodopivec, pozneje je učila matematiko na slovenskih srednjih šolah). Bilo je leto 1956. — Imam tri sestre: Carmen je učila s slikarjem Gromom na Opčinah, Dolores je bila učiteljica na Tržaškem, Gianna pa je študirala farmacijo, diplomirala je v Ameriki. Potem se je sestra Carmen poročila z Amerikancem-Hrvatom, njegov prijatelj, tudi Amerikanec, je poročil drugo sestro. Tretja sestra pa se je kasneje poročila s Slovencem iz Trsta, arhitektom. Po vrsti sta nato sestri odšli za možema Amerikancema v Ameriko, nato sta prišla za nami še tretja sestra in njen mož, ki živita v Washingtonu, ona dela kot farmacevtka v bolnišnici.

Kako je bilo v tistih razmeroma vročih letih Slovenca v italijanskem laičnem šolskem okolju? In kako je bilo z imenom Rolih pod fašizmom? — Ste se po diplomu takoj zaposlili?

Preden sem šel v Ameriko, sem nekaj časa učil na Istituto nautico na trgu Hortis. Na Ameriko sem že pomislil, ko sem se zavedel da za inženirja, posebno pomorskega, v Trstu ni perspektiv, še posebej, če je Slovenec. Tudi oče je kot Slovenec imel pri Lloydju glede tega sitnosti, precej je bilo čutili fašistični pritisk. V šoli kot Slovenec nisem imel težav,

ker sem bil najboljši v razredu. Povem celo neki dogodek: takrat so hodili okrog s peticijami proti Anglo-amerikancem. Italijanski dijaki-nacionalisti so zbirali podpise in jaz peticije nisem hotel podpisati, čeprav so bili takrat v mojem razredu nekateri desni ekstremisti. Ti so celo imeli opravka z neko Passarini, ki so jo potem med neko demonstracijo ustrelili. Morda to ni bilo ravno načrtno, a bila je preiskava in en sošolec je bil celo zaprt. Drugače pa sem imel kot Slovenec mir, žalitev ni bilo.

Naj povem še nekaj v zvezi z našim priimkom Rolih. Fašizem nam ga je spremenil v Rolli, kar sem težko prenašal. In ko sem dobil ameriško državljanstvo, sem vložil prošnjo za vrnitev priimka v prvotno obliko in tako spet postal Rolih kot moj rod.

Kako se Vam je posrečilo priti v Ameriko in razmeroma hitro uspeti? Takrat je bilo to zelo težko. Težko je bilo dobiti vstopno dovoljenje za Ameriko in še težje, uveljaviti se v intelektualnem poklicu.

Sestre so mi poslale prošnjo, da me vabijo v Ameriko kot brata dveh ameriških državljanek. Mož moje svakinje Sonje, ki je bil zaposlen v neki firmi za elektroniko, pa mi je uredil, da lahko vstopim v firmo kot inženir I. kategorije. S temi zagotovili sem dobil dovoljenje, da smem v Ameriko kot inženir, saj sem le tako lahko vzel s sabo tudi ženo.

Odšla sva l. 1957 z ladjo, ki je vozila 16 dni. Ustavili smo se v Benetkah, v Patrasu v Grčiji, v Neaplju, Palermu, Barceloni in Lisboni in nato v Halifaxu v Novi Škotski ter prispeli v New York, kjer sta že živeli moja sestra Dolores in svakinja Sonja.

Sprva sva stanovala pri sestri, nato pa kmalu dobila lastno stanovanje. Že 18. marca, 16 dni po prihodu, sem namreč začel delati v firmi. Moja angleščina je bila slaba, ker sem imel v šoli nemščino. Sprva je bilo trdo zaradi jezika, potem sem se vpisal na univerzo, na Politehnični inštitut, (to je ena najboljših inženirskih fakultet v Ameriki). Delal sem, zvečer pa obiskoval univerzo in študiral. V New Yorku imajo namreč skoraj vse univerze predavanja tudi zvečer. Vpisal sem študij »Master of mechanical engineering« in končal študij l. 1959. Vabili so me, da napravim še doktorat, a tega sem že imel. — Bilo je intenzivno: predavanja od 6h do 10h zvečer, enkrat tedensko pa od 6^h do 8^h zvečer. To je bil v bistvu magisterij. V Trstu sem dobil naziv »doktor pomorskih znanosti«, v New Yorku pa še naziv »master«.

L. 1972 pa sem temu dodal še drugo diplomu — »Master of business administration« na New York University. To je privatna univerza z okrog 40.000 študenti. Zanimal sem se namreč za ekonomijo in želel sem poglobiti znanje. Če se človek hoče baviti z upravljanjem in vodenjem podjetja, je to tudi koristno.

S takšno strokovno pripravo ste najbrž že ciljali na kako odgovornejšo in zanimivejšo službo. Kako ste zašli k firmi SHARP, v kateri ste ostali do danes? In s čim se ta družba pravzaprav ukvarja?

V New Yorku sem že takoj iskal drugo službo in sem preverjal oglase firm. Med drugimi sem našel (in so mi tudi priporočili) firmo GEORGE G. SHARP,

Inc. Takrat je firma raziskovala, zakaj je Andrea Doria potonila. In ko so izvedeli, da sem iz Trsta in znam italijansko, so me želeli pritegniti, a žal sem prišel za to raziskavo malo prepozno in sem pri firmi začel kot pomorski inženir. Opravljal sem kalkulacije (velikosti in mere) za ladijske stroje, za črpalke, vijake itd., skratka za teoretične izračune, na primer koliko gre pare in elektrike za pogon ladje, da doseže določeno hitrost ipd. Potem je bilo treba izračunavati kalkulacije za vedno nove in vedno večje ladje. Takrat smo delali projekte za kakih 150 ladij za Evropo. Prav tedaj so namreč namesto diesel motorjev začeli uporabljati turbine na paro. Te so bile cenejše in to je bilo bolj ekonomično kot prejšnji diesel.

Firma George G. Sharp je bila ustanovljena l. 1920 in je v času vojne projektirala *Victory ships*, to so bile trgovske ladje za prevoz vojnega materiala. Naredili so jih kakih 400, poleg tega pa tudi petdeset letalonosilk »Baby flat tops«.

Ko sem prišel jaz, smo ravno začeli projektirati prvo nuklearno komercialno ladjo »Savannah«, izdelali pa so nam jo v New Jerseyu za razstavo mirnodobske uporabe atomske energije. Nato je Savannah služila tudi za prevoze in je obšla mnoga pristanišča sveta, da so si jo ogledali, češ da ni nevarna. Cilj je bil, da se pokaže, kako jedrski pogon lahko služi tudi v miroljubne namene. Dobili smo tudi posebno priznanje, ki ga podelijo vsakih deset let neki firmi za uspešno in inovativno delo. Ta nagrada se imenuje »Sperry award« in dobili smo jo mi za ladjo Savannah.

Potem smo zasnovali t.i. »integrirane« ladje — »integrated tug-barge«. To so neke vrste vlačilci, ki se združijo z ladjo v eno. Prednost je ta: imaš sistem, kjer sta dva vlačilca in štiri ladje; ali pa en vlačilec za tri ladje. Najbolj učinkovito je en vlačilec — dve ladji ali dva vlačilca za štiri ladje. Ena naklada, druga razklada, vlačilec skrbi, da je med daljnima pristaniščema čas vožnje, izmenjavanja ladij ter nатовarjanje maksimalno usklajeno in polno izkoriščeno. (Upam, da sem ta zapleteni sistem pravilno razumela... Z.T.)

Nekaj nenavadnih ladij, s katerimi je družba SHARP najbrž ne le dobro zaslužila, ampak so ji prinesle tudi sloves, ste si menda zamislili in jih podrobno projektirali Vi osebno... In Vaš tehnični sektor, s čim ima v glavnem opraviti?

Napravili smo posebne *ladje-hladilnice* za prevoz mesa iz Avstralije v ZDA. Bile so največje na svetu, z največjim hladilnim hramom. Temperatura je bila —20 C. Mesa je šlo približno 40.000 ton, vse v kontejnerjih. Te načrte sem delal jaz osebno.

Izdelal sem tudi načrt za *ladjo za prevoz banan*. Sam sem jo projektiral in nosil vso odgovornost: da se ne zlomi (to se rado zgodi npr. petrolejskim ladjam, če jih slabo naložijo), da ne potone, da se ne nagne in da je vredno s hitrostjo, da pride npr. iz Avstralije pravočasno, da se tovor ne pokvari. Posebno sistem hlajenja je bil zelo zapleten. Do zadnjega podatka je moralo biti vse skrajno premišljeno in izdelano. Tudi to, kaj storiti ob neki okvari in kako predvideti razne negativne situacije.

G. Rolih s košarkarjem Borisom Vitezom.

Naš tehnični sektor dela vse, kar ima opraviti z ladijskimi stroji, od načrta za ladjo do nadziranja izdelave ter kontrole in testiranja celotnega projekta v procesu izdelave vse do izplutja ladje.

Zanimive so tudi naše *ladje za prevoz vozil »roll on/roll off«*. Projektirali smo te ladje tudi za prevoz na stotine vozil. Prva je bila »Comet« za vojaške potrebe v začetku šestdesetih let. Te ladje so na primer vozile od New Yorka do Portorica. Danes, 35 let po tistem, je seveda to normalno, takrat pa je bila to velika novost.

Ali ladje le projektirate ali tudi gradite? Ali Vi ponujate projekte pomorskim družbam ali vam jih one naročajo? Katere posebne uspehe družbe G. G. Sharp bi še posebej izpostavili, bodisi po tehnični bodisi po finančni plati?

Mi sami ne gradimo ladij. Kupec postavi zahteve, mi pripravimo pogodbo in izdelamo po njegovih zahtevah natančen načrt, svetujemo, predlagamo ipd. Recimo: podjetje »Grace-line« je imelo veliko sadja za izvoz. Določili smo velikost ladje, brzino, obliko, notranjo razdelitev in tako je nastala skupina štirih ladij za prevoz banan iz južne Amerike v ZDA. Bile so največje tovrstne ladje na svetu.

Z ženo, gospo Zorko Pertot, letos maja.

I. HILARY ROLIH
VICE PRESIDENT, ENGINEERING

● SPECIAL AREAS OF PROFESSIONAL COMPETENCE:

Design and economic studies of steam, gas turbine and diesel power plants for commercial and naval ships. Project management.

- University of Trieste, Doctor Naval and Marine Engineering, 1956.
Polytechnic Institute of Brooklyn, M.M.E. 1959.
New York University, M.B.A. 1971.
- Joined Sharp 1957; Chief Marine Engineer, 1969; Secretary and Director of Marine Engineering, 1974; Vice President, Engineering, 1978.
- Registered Professional Engineer; New York.
- Member: The Society of Naval Architects and Marine Engineers; Marine Committee, Gas Turbine Division of the American Society of Mechanical Engineers.
- Prior Experience: Professor, State Naval Technical Institute, Trieste.

Stran iz propagandne publikacije družbe SHARP.

Napravili smo tudi projekt za »ferry boat«, največji na svetu, za 6000 ljudi. Ta vozi med Manhattanom in State Island: 18 minut vožnje. Ladja ima več palub, napolni se v osmih minutah, ker je mnogo dohodov na dveh višinah. Vozita dve taki ladji. Neverjetno, če vidiš, kako teh šest tisoč ljudi pride v osmih minutah — ali še manj — iz ladje na suho ali s kopnega v ladjo!

Zadnje, kar smo delali, je sodelovanje na projektu 16 ladij za čiščenje morja ob ekoloških katastro-

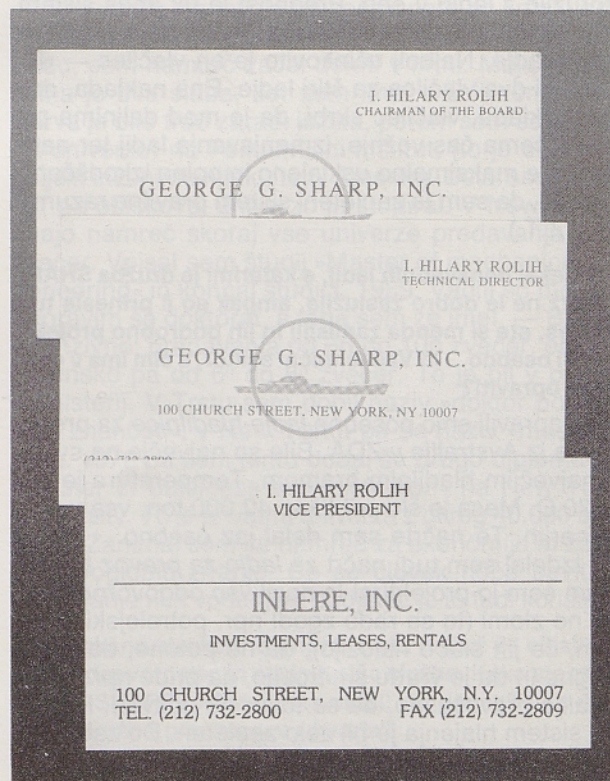
fah (ob izlivih nafte). Te ladje zdaj stoje razpostavljene okrog Amerike za takojšnjo intervencijo v primeru takšne nesreče. Kongres je to odločil po katastrofi na Aljaski. Finansirale pa so ta projekt naftne družbe. Te so ustanovile tudi posebno družbo z nalogo, odstranjevati posledice takšnih nesreč.

Ob Vaših sposobnostih ni dvoma, da tudi zunanji uspeh ni izostal. Bi hoteli povedati nekaj o svojem vzponu na hierarhični lestvici družbe SHARP inc.? Če se spomnim na ameriške filme, je s tem vzponom navadno v zvezi tudi soudeležba pri dobičku... Ali izsledke svojih raziskav in podatke o tehničnih izboljšavah tudi objavljate v strokovnih revijah? Ste že imenovani v kakšni enciklopediji ali leksikonu?

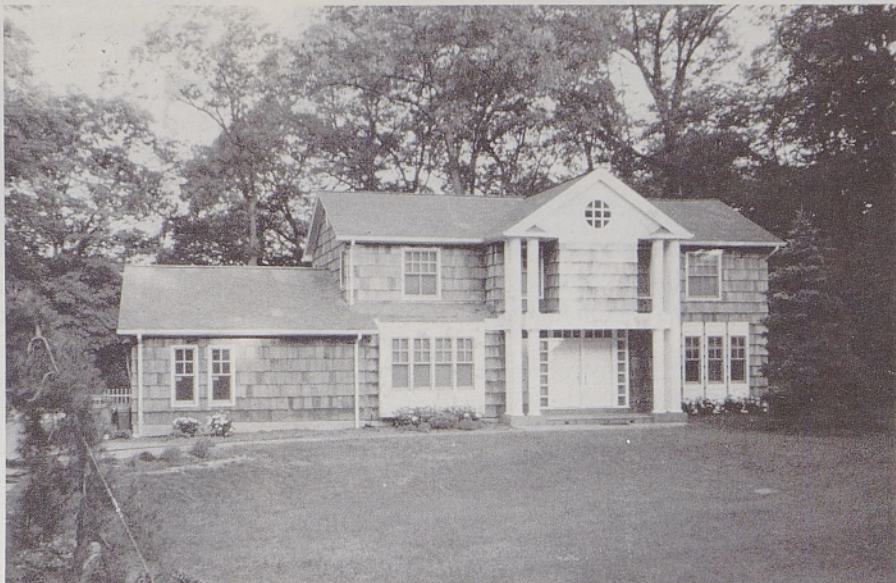
Najprej sem postal šef sekcije pomorskih inženirjev. Nato sem kmalu postal direktor oddelka inženjerije in zatem podpredsednik celotne inženjerije. Leta 1983 sem dobil funkcijo tehničnega direktorja. Nazadnje pa najvišjo funkcijo v tej družbi, kjer sem *administrativni direktor upravnega sveta družbe GEORGE SHARP.*

Leta 1964 so me prvič povabili, da kupim delnice tega podjetja. Tako sem postal solastnik. Danes nas je v firmi 12 delničarjev. Sam imam 30% delnic. Imam seveda dosti odgovornosti.

Pišem tudi tehnične referate in članke, objavljam pa pod imenom družbe, le v strogo tehničnih publikacijah izhajajo članki pod mojim imenom (ali moje ime s sodelavci). To so strokovni članki; recimo o ventilatorjih: kako izračunaš velikost ventilatorjev za kot-

Nekaj funkcij inž. Roliha.

le, da producirajo pravo količino pare. Ali kako predvidevaš, kakšne okvare imajo lahko stroji; na primer pri vojaških ladjah, ki so ponavadi počasne, če pa ob nevarnosti morajo voziti hitro, kako bodo reagirali stroji, če bo hitrost desetkrat večja, in kako prirediti stroje za takšno možnost (čiščenje, popravila itd.). Ali pa študija o plinskih turbinah pri trgovskih ladjah: kako izrabiti vroč zrak oziroma plin; pa še o kombinacijah med plinsko in parno turbino ali študije o raznih tipih ladij »ferry boat«.

Imenovan sem v angleški enciklopediji »Who is who« in v »Gas and oil«, ker sem projektiral tudi naftne ploščadi. Imenovan sem tudi v neki drugi podobni knjigi v ZDA. Nisem pa omenjen v Slovenskem primorskem biografskem leksikonu.

Ob vsem, kar ste navedli o družbi SHARP, mora biti to precej razvejano podjetje. Kje vse deluje? In s čim se največ ukvarja danes?

Podjetje G. G. Sharp je danes zelo razvejano. Ima približno 900 uslužbencev in urade v raznih mestih in državah, na primer v New Yorku, New Jerseyu, Washingtonu, v Virginiji in Južni Karolini, na Floridi, v San Diegu v Kaliforniji.

Dejavnosti, s katerimi se danes pečamo, so — poleg projektiranja ladij — razne vrste del za mornarico, menedžiranje projektov zanje, študije za varnost na ladjah, od požarov do eksplozij itd. Nadzorujemo tudi modernizacijo vojaških ladij: namesto da se obrnejo na ladjedelnice, jim mi svetujemo predelave in popravila in jih naučimo, da to opravijo sami in tako prihranijo na stroških. Samo za to delo imamo zaposlenih 120 ljudi. Potem imamo ljudi, da nadzorujejo skladišča ameriške mornarice v raznih pristaniščih. Nadziramo in upravljamo tudi njihov inventar v teh skladiščih.

Med vizitkami, za katere sem vas prosila, sem opazila eno, s katere razberem, da imate celo neko svoje lastno podjetje ali družbo, INLERE, CORP. Od kdaj? In katere so njene dejavnosti?

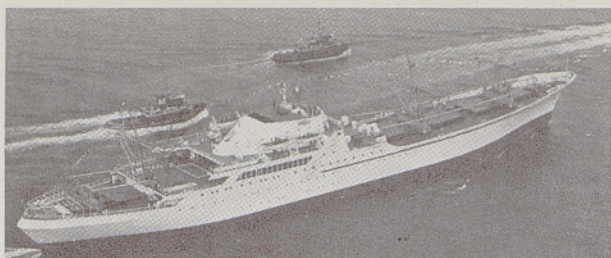
Res, imamo tudi zasebno družbo (nekateri moji kolegi in jaz), ki sem jo ustanovil jaz. V začetku so bili skeptični, a zdaj so zadovoljni. Družba kar dobro uspeva, imenuje se INLERC, INC. (kratica iz začetnic besed »Investment, leases, rentals«), ime je torej sestavljeno iz začetnic zlogov naših dejavnosti. Investiramo največ v stavbe za urade in v stavbe za oddajanje v najem. Imamo tudi vozni park tovornjakov ter stroje za fotokopiranje in za kopiranje risb. Tak stroj stane 39.000 dolarjev in dela avtomatično vse, od kompjuterskih navodil za risbo do končnega izdelka. Najemamo pa tudi stanovanja za naše uslužbenke, ki prihajajo z drugih koncev ZDA.

Tukajle sva na domu Vaše žene v Barkovljah, stre-ljaj od morja. Pravkar sem jo osebno spoznala, pravo živahno tržaško lepoticco. Kje sta se našla? — Je tudi gospa Zorka dejavna zunaj družine? — Imate tudi dva sinova. Menda ne tako uspešna kot Vi?

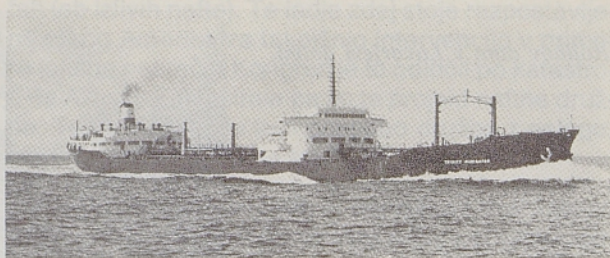
Svojo ženo Zorko Pertot sem spoznal, ko je plesala l. 1949 na predstavi češke Bésede v ulici Macchiavelli, a opazil sem jo že prej v koloniji v Žabnicah, ki jo je organiziral dr. Jože Prešeren: že takrat sem bil pozoren nanjo. Poročila pa sva se šele l. 1956, ker sem hotel prej končati univerzo. Ona je študirala slovensko realno gimnazijo in se nato vpisala na ekonomsko fakulteto, istočasno pa je hodila v službo, delala je za milansko prevozno podjetje.

Moja žena Zorka izhaja iz znane barkovljanske družine. Oče je imel pet bratov in eno sestro. Njen oče Milivoj Pertot je imel mizarско delavnico. (Gradili so celo jadrnice za italijanski Touring Club). Njegovo delo zdaj nadaljuje moj svak Gorazd Pertot. Njegova hči, moja — oziroma ženina nečakinja Milojka pa je poročena z znanim tržaškim košarkarjem Borisom Vitezom. Mama moje žene, gospa Pina Španger, doma s Proseka, je — kot vsa družina — zelo narodno zavedna. Bratranec moje žene pa je odvetnik in bivši poslanec dr. Drago Štoka.

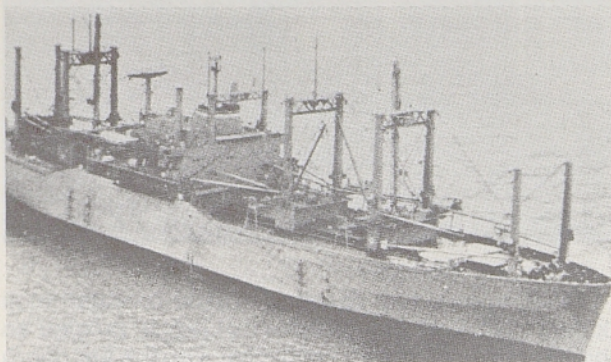
Zorka je bila tudi v Ameriki sprva zaposlena v izvoznih družbi, a ko sva dobila otroka, fanta, je delo

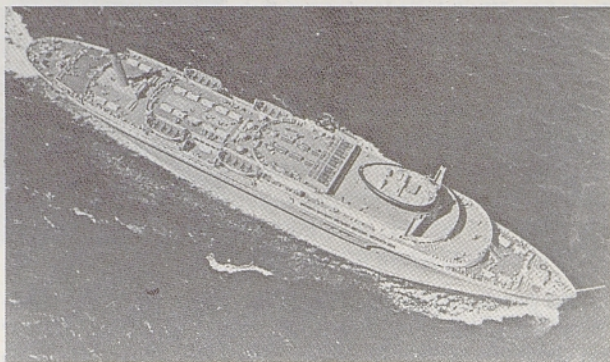
NS SAVANNAH
Jedrska transportna ladja.

SS TRINITY NAVIGATOR
Tanker za 40.000 ton nafte.

USNS COMET
Roll-On/Roll-Off (1958) za vojaške Transporte.

SS AQUARAMA
Trajekt, ki vozi med Velikimi jezeri.

opustila. Zdaj, ko sta fanta odrasla, pa dela v podjetju mojega sina kot administratorka. Sodeluje v pevskem zboru v cerkvi Sv. Cirila v New Yorku. Včasih je delala tudi pri skavtih in pri dobrodelnih organizacijah.

Sin Hilary je imel diplomu »master of business administration« (MBA); zelo cenjena diploma. Zdaj ima svojo firmo s prijateljem in ima že petdeset uslužbencev. Ukvarjajo se s preverjanjem in iskanjem informacij za svoje kliente. Poročen je in ima punčko in fantka ter ženo Ann. Drugi sin Peter je arhitekt in dela v moji družbi. Dela projekte za urade in za moderniziranje hiš. Ni še poročen, išče kako lepo Slovenko...

Slišala sem od gospe Pine, Vaše tašče, kako čudovito hišo imate. Bi nam jo predstavili, s soseščino vred, ki je menda za Slovenca več kot redka.

Že dvajset let živimo v hiši v Laurel Hollow, to bi bila Lovorjeva dolina, okoli petdeset kilometrov od New Yorka, na severni obali Long Islanda, prav blizu Sagamore Hill, rezidence bivšega predsednika Roosevelta. V poletjih od 1901 do 1909 je bila tu tudi Bela hiša, kjer so se shajali diplomati in med drugimi sklenili mirovno pogodbo med Japonsko in Rusijo I. 1905. Smo tudi blizu Cold Spring Harbour Laboratory, kjer je znan mednarodni center za študije v biogenetiki. Tu je dobila Nobelovo nagrado na genetiko Barbara Cormich.

Imamo travnike spredaj in gozd zadaj, največ je hrastov, javorov ter ameriškega oreha in bukve. Vsega je skoraj en hektar zemlje in to nekaj kilometrov od zaliva. Včasih smo imeli tudi čoln, otroci so gojili v zalivu vodno smučanje, lovili so ribe in se kopali. Zaliv je ozek in dolg in tam vlada čudovit mir, gozd sega vse do vode. Podnebje je kot v Trstu, le tempe-

rturne razlike so ostrejšše, pozimi je hladneje, poleti bolj vroče. Za obiske je najlepša jesen: čudovite barve listja in razmeroma toplo do srede novembra! Le pridite kdaj!!

Hiša je dvonadstropna, spredaj so stebri, okoli hiše je cvetje, predvsem ornamentalno, rododendron, azeleje itd. Zgoraj imam svoj studij. Spodaj je dnevna soba, jedilnica, salon, dve družinski sobi, v eni je kamin, v drugi pa so vrata na leseno verando z razgledom na gozd. Smo na griču in od tam je čudovit razgled navzdol na gozd. Zgoraj imam poleg studija še tri spalnice in dve kopalnici. (»Kopalnice kot v Hollywoodu,« pripomni tu gospa Pina). V pritličju pa so ogrevalne naprave, pralnica, sušilnica itd.

Ob takem domu najbrž človeka sploh ne mika na počitnice. Kako torej preživljate prosti čas, dopust in nedelje?

Za počitnice hodimo najraje v Cancun v Mehiki, in to v februarju, ko je tam vroče in se kopamo. Hodimo tudi na konvencije v razna mesta v ZDA, radi skočimo v Trst k sorodnikom. Obiskujemo tudi koncerte in predstave na Broadwayu.

Hodimo tudi k slovenski maši in na prosvetno uro vsako tretjo nedeljo v mesecu. To so kulturne prireditve s petjem in predstavami; pridejo tudi gostje iz Kanade in od drugod. Za »Slovenski festival« je prišla igralka Polona Vetric iz Slovenije; zvečer je pela v slovenščini, čez dan pa v angleščini. V New Yorku imamo zdaj tudi predstavništva 27 slovenskih družb in konzulat ter ambasadorja pri Združenih narodih (Türk). Navadno se nas zbere približno sto dvajset Slovencev, za festival pa kakih 500-600. Takrat moramo »domačini« organizirati vse, tja do prodaje vstopnic.

Koliko je v New Yorku Slovencev? Imate po osamosvojitvi Slovenije kakšna združenja, ki bi skrbela za povezavo z domovino?

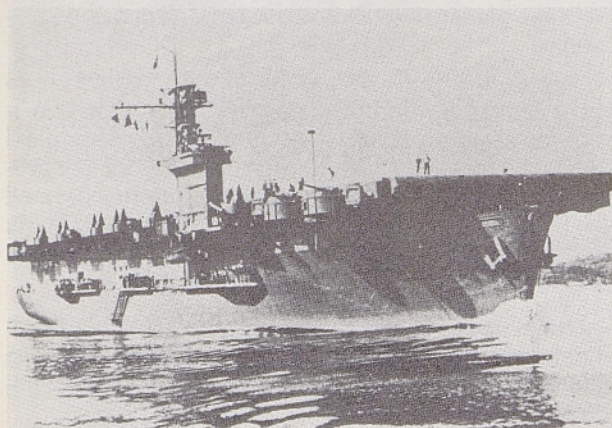
Slovencev v New Yorku nas je verjetno kakih 1500. Cerkev je bila vedno center, kjer so se zbirali tudi drugi, ki so iskali prilike, da se družijo s Slovenci v New Yorku. Zbirali smo se največ okrog slovenske cerkve v East Greenwich Village, okrog gospoda Mazovca. Po smrti gospoda Roberta Mazovca je zdaj župnik p. Krizolog Cimerman, frančiškan. Po maši je že več kot dvajset let »prosvetna ura«, ki traja kaki dve uri. Prej pa imajo otroci slovensko šolo: vsako prvo in tretjo nedeljo v mesecu.

Imamo tudi »Society for slovenian studies«, ki ga vodi profesor Rado Lenček; ta ga je tudi ustanovil. Tu in tam je konvencija tega združenja tudi v New Yorku, (vsakih nekaj let).

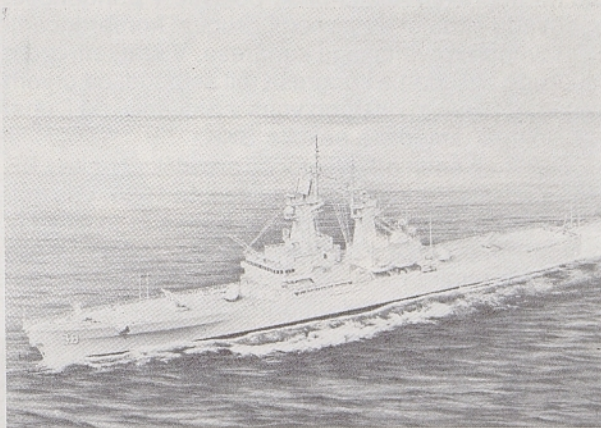
Zdaj smo ustanovili še »American-sloven buisness community in bil sem eden od treh ustanoviteljev in direktorjev. Danes nas je osem direktorjev za vso Ameriko. Hočemo povezati slovenska in ameriška podjetja in vzbuditi zanimanje za slovenska podjetja. To je gospodarsko-trgovska družba, katere namen je spodbujati zanimanje za investicije v Slovenijo in za trgovske posle slovenskih podjetij z ameriškiimi.

Dejavni ste tudi pri Svetovnem slovenskem kongresu. Kakšne cilje ima ameriška konferenca SKK? Baje imate tudi neko funkcijo pri ameriški filialki Ljubljanske banke v New Yorku...

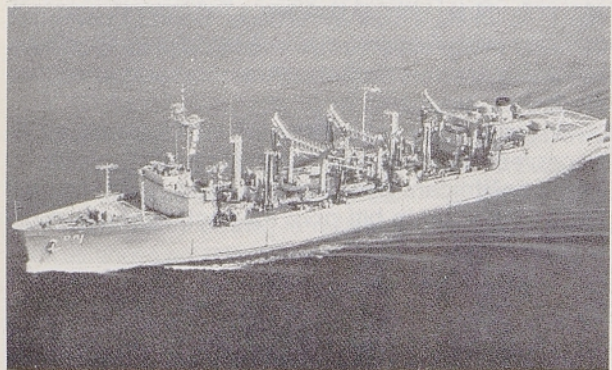
Osnovali smo iniciativni odbor za ustanovitev ameriškega Svetovnega slovenskega kongresa in ta je zdaj ustanovljen, imeli smo že seje in kongres že deluje. Namen je, da vzbujamo interes ameriških Slo-

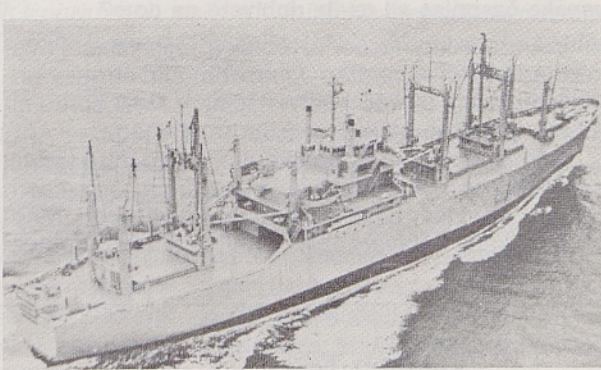
CVE 55 »CASABLANCA« CLASS
Ena od 50 letalonosilk Baby Flat Tops.

DLGN - 38 CLASS
Jedrska fregata z vódenimi raketami.

AOR-1 »WICHITA« CLASS
Ladja za prečrpavanje nafte.

USNS SEA LIFT (T-AKR 9)
Vojaška transportna ladja.

SS PRESIDENT LINCOLN
Kontejnerska ladja.

SS HANNIBAL VICTORY
Slovita bojna ladja iz II. svetovne vojne.

vencev in Amerikancev slovenskega porekla za Slovenijo in njeno gospodarstvo. Želimo pa tudi dokazati, kaj so Slovenci dali Ameriki, (npr. misijonar in geograf Kapus, misijonar in civilizator Indijancev Baraga, pisatelj Adamič, kralj polke Jankovič, petkratni guverner Ohia in nato senator Lausche ter člani poslanske zbornice Blatnik, Ekart in zdaj Oberstar itd.) Želimo skrbeti za izmenjavo informacij med Slovenci v domovini in Ameriki, na primer informirati, ktere so najboljše univerze in inštituti za Slovence, ki bi se radi specializirali v Ameriki, iskati možnosti pridobitve raznih ameriških podpor iz fundacij za posebne študije v Ameriki. Zatem informirati ameriško publiko o slovenski manjšini v Italiji, Avstriji, na Madžarskem in na Hrvaškem.

Želimo pa se tudi zanimati za demokratični razvoj Slovenije in za svobodne volitve ali vsaj opozarjati na nepravilnosti, ki bi se pojavile v prihodnosti. In seveda sodelovati z vsemi drugimi konferencami Svetovnega slovenskega kongresa. V kratkem grem na drugo zasedanje kongresa (bil sem tudi na prvem zasedanju junija 1991, ob vojni v Sloveniji) na Dunaj kot delegat ameriške sekcije SKK.

Sem tudi eden od direktorjev ameriške banke LBS BANK v New Yorku, ustanovljene leta 1986. Vse delnice ima slovenska Ljubljanska banka in to je edini primer neke bivše vzhodne države, da ima lastno ameriško banko.

Delničarji izvolijo direktorje, direktorji pa izvolijo predsednika, podpredsednika in tajnika. Med temi direktorji so 3 Slovenci in 5 Amerikancev. In med Amerikanci sem samo jaz Slovenec. To je nadzorna funkcija, mi odgovarjamo za poslovanje LBS BANK ameriškim bančnim institucijam.

Imate v N.Y. kakšno slovensko glasilo? In katere slovenske časopise ali revije dobivate na dom?

V Ameriki imamo sedaj tednik (prej je izhajal dvakrat tedensko) *Ameriško domovino*, štiri strani v angleščini in štiri ali več v slovenščini. V New Yorku nimamo lastnega glasila, niti informativnega.

Domov dobivam Ameriško domovino, Naš tednik s Koroškega in sobotno izdajo Slovenca. Dolgo sem dobival Novi list, a ga ne utegnem dosti brati. Mnogo publikacij dobivam iz Slovenije, Mladiko dobiva-

mo občasno, če jo kdo prinese, sicer pa nam jo hrani moja tašča v Trstu. Doma imamo veliko slovenskih knjig.

Kaj pa Slovenci iz domovine in zamejstva, se kaj oglašajo pri vas?

Ko prihajajo Slovenci iz domovine ali drugod, jim v New Yorku preskrbimo prenočišča in prehrano, večkrat pa so gostje na večerji ali kosilu tudi pri nas. Tako so bili pri nas pisatelj Drago Jančar in pesnik Venko Taufer iz Ljubljane, teolog Jožko Pirc iz Rima, pisatelj dr. Dolhar ter znanstvenika Aleš Lokar in Emidij Susič iz Trsta. V New Yorku so gostovali mladinski zbori g. Pohajača in g. Bedenčiča iz Trsta ter primorski študentski zbor Vinko Vodopivec. Imamo veliko družabnosti, saj se pri nas oglašajo tudi slovenski politiki in državniki.

Kako gledate kot gospodarstvenik na današnjo Slovenijo?

Na današnjo Slovenijo imam zelo pozitiven pogled. Slovenci v domovini so preživeli prehod iz planiranega v tržno gospodarstvo v času, ko so izgubili vse južne trge in še v času recesije v Evropi in v svetu. Neverjetno, kako so utegnili tako dobro prestati tak preobrat (poglejte npr. Poljsko!). Mislim, da so na dobri poti. Kljub težavam so doslej napravili res izjemno veliko.

Kako pa kot človek podjetništva ocenjujete gospodarsko situacijo v Ameriki in v svetu. In kot uspešen gospodarstvenik imate gotovo »recept«, kako iz gospodarske recesije.

Nisem pesimist, ne pričakujem pa tudi posebnega izboljšanja sedanje situacije; azijske države bodo namreč v prihodnosti zelo kompetitivne, velike vsote, ki jih dajejo za investicije, bodo pripomogle, da bodo proizvajale vedno več in bolje in to bo velika konkurenca ne samo za Ameriko, ampak tudi za Evropo in Japonsko.

Treba je torej zelo resno in učinkovito delati. In ne preveč sanjati o kakih zgodnjih upokojitvah in predolgih počitnicah! Resno delo 8 ur na dan in znanje! Vedno biti v igri in biti prvi! Pa dosti študirati in biti domiselen!

Vladimir Kos

Tvoj šum, o dež!

*Ves dan, vso noč šepetaje dež ob oknu —
le kaj mi hoče dopovedati?*

*Morda posnema moških govorico,
ki kar naprej kot mlini ropotajo,
kot da trpe od prvih let otrok:
vse misli morajo glasno loviti,
da ne uidejo z nemirno ptico...*

*Morda dežju škrbine šklepetajo,
ker, kakor jaz, zdravnika se boji,
ki nič ne čuti zobne bolečine...*

*Ne, dež!
Tvoj šum je srcu čisto blizu.*

*Kamelija je tvojih kapelj niz
v nakit si spleta; glej, kako blesti!
Med nama: manjka ji še bisernine...*

Počastitev 70-letnice A. Rebule v DSI

Kot smo že poročali v prejšnji številki, je Društvo slovenskih izobražencev počastilo jubilej svojega člana pisatelja Alojza Rebule na zaključnem večeru letošnje sezone s predstavitvijo antologije Severni križ. Na posnetku pogled v dvorano med govorom prof. Diomire Fabjan Bajc.

ODSLOVILI ŽARKA PETANA

Svet Radiotelevizije Slovenija 14. julija ni potrnil generalnega direktorja Žarka Petana. Znani pisatelj in režiser je vodil ustanovo pol leta, v novem zakonu o RTV pa so ga spričo razmerja sil v slovenski politiki in njegovega pokončnega nastopanja proti staremu režimu že pred časom prozorno »odpisali«. V novem svetu RTV je glasovanje izpadlo z izidom 12 proti 9.

UMRL FERDO GODINA

Po dolgi bolezni je 14. julija umrl v Ljubljani pisatelj Ferdo Godina. Rodil se je leta 1912 v Prekmurju. Med vojno je bil partizan, po njej pa časnikar in urednik. Pisal je črtice, povesti, novele, romane in mladinska dela. Pri njem se je močno čutil vpliv socialnega realizma iz predvojnih let.

ZD STANKA MAJCNJA

Pri DZS v Ljubljani je izšla prva knjiga Zbranih del pesnika, pisatelja in dramatika Stanka Majcna. Uredil jo je Goran Schmidt. V njej je zbrana vsa njegova znana poezija: edina objavljena zbirka Dežela, ki je izšla leta 1963 pod psevdonimom pri Slovenski kulturni akciji v Buenos Airesu, saj je bil po vojni zamolčan (vendar mu je še pred smrtjo izdala Izbrano delo prof. Marja Boršnikova), in pa neobjavljene zbirke.

JANČARJEV HALŠTAT

Slovensko stalno gledališče iz Trsta je 15. junija predstavilo noviteto Draga Jančarja Halštat v režiji Borisa Kobala na mednarodnem festivalu Dionysia v lacijskem kraju Veroli. Ob igranju v slovenščini so besedilo prebirali še v italijanskem prevodu.

TABOR SLOVENCEV PO SVETU

Izseljensko društvo Slovenija v svetu (Ljubljana, Poljanska 2, tel. in faks 61/1332075) je priredilo 18. junija v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu pri Ljubljani I. tabor Slovencev po svetu. Obsegal je dve aktualni okrogli mizi, so-maševanje, ki ga je vodil nadškof dr. Šuštar, in kulturni večer.

UMRL MAKS ZADNIK

V Kopru so 11. julija pokopali publicista in zgodovinarja primorskega partizanstva Maksa Zadnika. Rodil se je leta 1923 v Brkinih. Med vojno je bil zaprt, potem v partizanih, po njej pa profesor v miličniški šoli, a tudi v aktivni policijski službi. V samostojni obliki, v matičnih in zamejskih revijah ter časopisih je objavil kakih 200 sestavkov. Najobsežnejša je knjiga Istrski odred (1975).

Uporni plameni

V Mavhinjah je bila 3. julija na prostem velika spominska prireditev ob 50-letnici nacifašističnega požiga štirih slovenskih vasi — Cerovelj, Mavhinj, Medje vasi in Vižovelj, do katerega je prišlo 16. avgusta 1944.

Slovensko kulturno društvo Cerovlje-Mavhinje je oskrbelo tudi spominsko brošuro *Uporni plameni*.

Pogled na oder preko mavhinjskega trga med proslavo ob 50-letnici požiga vasi.

LIKOVNIK VECCHIET V BENETKAH

Tudi v poletnih mesecih vodi tržaški grafik in likovni organizator Franko Vecchiet tečaje na mednarodni grafični šoli v Benetkah, kjer je letos prevzel mesto umetniškega vodje. K sodelovanju je pritegnil tudi nekaj slavni slovenskih imen: Lojze Spacal, Jože Ciuha itd.

850-LETNICA LJUBLJANE

Ob 850-letnici prve pisne omembe Ljubljane so bile od 17. do 19. junija številne slavnostne pobude v slovenski prestolnici. Med drugim so simbolično začeli z gradnjo Mesarskega mosta, ki ga arh. Plečnik pred vojno ni utegnil izvesti.

KRIŽEV POT V BARDU

V Bardu v Terski dolini so 3. julija blagoslovili nove podobe križevega pota. Opremljene so z napisi v domačem terskem narečju. To dejstvo je pohvalil videmski nadškof msgr. Alfredo Battisti, ki je tudi izrekel priznanje župniku Renzu Calligaru, ki je kot Furlan vzljubil svoje slovensko občestvo. Ob tej priložnosti so izročili tudi priznanja prijateljem Barda.

FESTIVAL V ŠTEVERJANU

2. in 3. julija je bil v Števerjanu 24. festival narodnozabavne glasbe, ki ga prirejata SKPD F.B. Sedej in ansambel Lojzeta Hledeta. Tokrat je nastopilo 27 ansamblov. Vsi so iz matične Slovenije. Kot najboljši se je izkazal ansambel Primorski fantje iz Pirana.

Izšla je tudi lepa brošura o prireditvi, ki bo prihodnje leto doživela srebrni jubilej in že dolgo sodi med vseslovenske glasbene dogodke.

100-LETNICA MOHORJEVE HIŠE

V Celovcu je bila 6. julija proslava ob 100-letnici Mohorjeve hiše in 5-letnici zasebne dvojezične ljudske šole, ki ima v njej sedež ob vrsti častitljivih in novejših gospodarskih, kulturnih, verskih in političnih ustanov. Predsednik Mohorjeve Jože Kopeinig je ob tej priložnosti izročil šest Slomškovi priznanj in tri častne listine.

Z VOJNO PO VOJNI

To je naslov študije o vojni kot sprožilnem vzroku psihičnih motenj pri bivših borbcih, ki jo je napisal psihiater dr. Janko Kostnapfel. Gre predvsem za doživetja in dejanja, ki so vzbujala občutek krivde.

Lovski zbori

Društvo slovenskih lovcev Furlanije-Juljske krajine Doberdob je 18. junija priredilo — prvič v zamejstvu — 21. srečanje slovenskih lovskih pevskih zborov in registov. Udeležencev je bilo okoli 600, iz 40 društev. Istočasno so imeli štiri koncerte na Proseku, Opčinah, Colu in v Boljuncu, kjer je bila kasneje še skupna prireditev.

TABOR V ŠENTVIDU

Jubilejni, 25. tabor pevskih zborov v Šentvidu pri Stični je bil 18. in 19. junija. Med udeležence — 5.000 pevcev in nad 200 zborov iz matice, zamejstva in izseljenstva — je prišel tudi predsednik republike Kučan.

UMRL ODV. DANILO PERIC

V Tržiču na Goriškem so 20. junija pokopali tržaškega odvetnika Danila Perica (uradno: Pieri). Rodil se je leta 1921 v omenjenem kraju, pod fašizmom pa se je izselil v Jugoslavijo. Včlanil se je v SKOJ, iz Zagreba pa se je v času NDH umaknil v Tržič, kjer je bil že avgusta 1942 aktivist OF. Po vojni je živel precej odmaknjeno.

UMRL KARLO ŠTOLFA

V Zgoniku so 20. junija pokopali 92-letnega uglednega kmetovalca Karla Štolfo iz Saleža. Med vojno je bil interniran v Italiji in Nemčiji, po njej pa je bil med drugim občinski svetovalec Slovenske skupnosti (to mesto je kasneje prevzel tudi njegov sin) in dejavni pripadnik župnijske skupnosti.

50 LET RIŽARNE

Dne 22. junija je bila v tržaški Rižarni spominska slovesnost ob 50-letnici začetka sistematične uporabe krematorijske peči v tem nekdanjem nacističnem zbirnem in uničevalnem taborišču. Ob cerkvenih obredih (katoliške molitve je v italijanščini in slovenščini vodil katinarski župnik Anton Žužek) so spregovorili tržaški podžupan Damiani, vsedržavni predstavnik bivših deportirancev Maris in pa kulturna delavka Stanka Hrovatin.

UMRL ARH. KOŽELJ

V Ljubljani je julija umrl v 63. letu starosti profesor arhitekture dr. Jože Koželj. Poleg pedagoškega dela je pripravil kakih 40 projektov za večje zgradbe, večinoma v Ljubljani. Prejel je vrsto nagrad.

II. zasedanje SSK

23. in 24. junija je bilo v Korotanu na Dunaju II. zasedanje Svetovnega slovenskega kongresa. Prvo je bilo junija 1991 v Ljubljani. Sprejet je bil nov statut, oblikovali pa so tudi zelo stvaren triletni program, izglasovali štiri resolucije in izvolili prenovljeno vodstvo. Upati je, da bo s tem pomembna zamisel spet oživila po nesoglasjih in malodušju zadnjega obdobja.

Novi predsednik je dr. Jože Bernik iz ZDA. Podpredsedniki so štirje: za Slovenijo dr. Janez Dular, za zamejstvo Bojan Brezigar iz Trsta (doslej predsednik), za Evropo Jurij Terseglav iz Nemčije in za prekomorske dežele dr. France Habjan iz Kanade. Predsednik komisije za finance je dr. Božo Dimnik iz Švice. Izvoljena sta bila še štiričlanski nadzorni odbor in petčlansko častno razsodišče.

Sedež SSK je odslej v kraju bivanja predsednika, tajnik in upravna pisarna pa sta v Ljubljani.

IN VSE BO LUČ

Pri Mohorjevi družbi v Celju je izšel izbor poezije upokojenega teološkega profesorja in urednika dr. Rafka Vodeba *In vse bo luč*. Prejšnji dve zbirki je izdal, ko je delal še v Rimu, in sicer 1953 v Rimu in 1958 v Buenos Airesu.

VODNIK PO SLOVENIJI

V Milanu je izšel 248 strani debel, temeljit vodnik Slovenia, ki ga je za zbirko Clup Guide napisal časnikiar iz Trevisa Aldo Pavan.

Med obiskom sekretarja za Slovence po svetu dr. Petra Venclja pri Slovenski prosveti v Trstu: srečanje z nekaterimi člani Radijskega odra: (od leve) dr. Peter Venclj, inž. Marjan Jevnikar, generalni konzul gospod Jože Sušmelj, svetovalec pri zunanjem ministrstvu gospod Rudi Merljak, predsednik Slovenske prosvete Marij Maver in predsednik Radijskega odra Marjan Kravos.

KOČEVSKI ROG

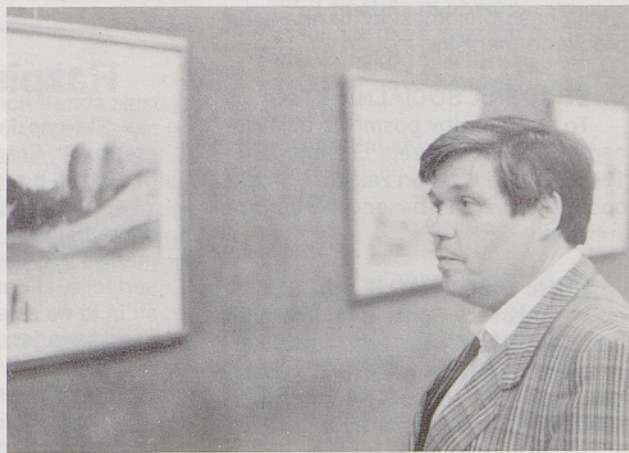
Pod Krenom v Kočevskem Rogu je bila 26. junija že peta junijska spominjska svečanost za pobite protikomuniste. Somaševanje je vodil slovenski metropolit Alojzij Šuštar, ob točkah v kulturnem delu pa so spregovorili domobrnska sirota Marija Stavanja, rešenec iz kočevskega brezna France Kozina in tajnik Nove slovenske zaveze Stane Šterbenk. Prihodnje leto bo komemoracija ob 50-letnici pokolov.

NOVOMAŠNIKI

V Sloveniji je letos 19 novomašnikov. 18 so jih posvetili 29. junija, eden pa bo posvečen septembra kot pripadnik italijanske redovne skupnosti. Med novomašniki jih je letos 10 škofijskih (eden iz kopske, devet iz ljubljanske, nihče iz mariborske škofije), devet pa redovnih duhovnikov.

Na Tržaškem že 31 let ni slovenskega novomašnika, na Goriškem pa 5 let.

Sklepni večeri v Društvu slovenskih izobražencev

Med razpravo o tedniku Katoliški glas: (od leve) Sergij Pahor, Danjan Hlede, glavni urednik KG Dušan Jakomin in predstavnik založbe dr. Damjan Paulin; (fotografija desno) slikar Edi Žerjal ob otvoritvi njegove razstave akvarelov.

Manifestacija SSK v Trstu

Udeleženci manifestacije so z večjezičnimi transparenti opozorili mednarodno javnost na nerešene probleme slovenske narodne skupnosti.

Slovenska skupnost je pod vodstvom novega deželnega tajnika Martina Breclja izvedla vrsto dvostranskih srečanj z vsemi parlamentarnimi strankami v Sloveniji, da bi jih seznanili z žgočimi problemi Slovencev v Italiji in da bi izmenjala mnenja o položaju v zamejstvu in matici. Niz se je končal z odmevno tiskovno konferenco v Ljubljani.

Ob vrhu Srednjeevropske pobude 15. in 16. julija v Trstu pa je SSK pripravila spomenico o problemih manjšine za vseh 14 prisotnih državnih delegacij, ki jih je tudi pozdravila s trojezičnim lepakom. Ob začetku zasedanja je bila na pobudo slovenske stranke manifestacija pred Pomorsko postajo s transparenti, ki so v več jezikih opozarjali na našo prisotnost in na nerešene probleme manjšin.

SODOBNA SOCIALNA ETIKA

To pa je naslov posmrtno objavljenega spisa dr. Andreja Gosarja iz let 1945-50, ki je izšel pri založbi Rokus z obsežno spremno besedo dr. Janeza Juhanta.

UMRL MISIJONAR M. KERŠEVAN

V bolnišnici v Gorici je 4. junija umrl lazaristovski misijonski brat Marcel Kerševan. Rodil se je 1. junija 1907 v Trstu, kjer so ga tudi pokopali. V letih 1933-1990 je delal v Belgijskem Kongu (kasneje Zairu), nato se je umaknil na Miranski grad. V misijonih je zlasti zaslovel kot neutrujen graditelj.

GLASNIK UNESCO

V Ljubljani je začela izhajati slovenska izdaja revije Unesca, ki je tako zdaj na voljo v 32 jezikih in še v pisavi za slepce. Bogato opremljena revija ima naslov UNESCO glasnik in zaenkrat izhaja šestkrat na leto. Urednica slovenske izdaje je dr. Aleksandra Kornhauser, naslov uredništva pa je: Mednarodni center UNESCO za kemijske študije, Vegova 4, Ljubljana.

Januarska številka je bila posvečena manjšinam in je povzeta po lanski junijski izvirni izdaji, dodani pa so ji članki slovenskih strokovnjakov Vere Klopčič, Petra Winklerja, Pavla Stranja, Valerije Perger in Teodora Domeja.

Dr. Pan predsednik FUENS

Na 35. kongresu Federalistične unije evropskih narodnostnih skupnosti, ki je bil od 12. do 15. maja v Gdansk, je bil za novega predsednika te največje medmanjšinske zveze izvoljen 56-letni južnotirolski sociolog prof. dr. Christoph Pan. Med podpredsedniki je koroški Slovenec dr. Reginald Vospernik, medtem ko ostaja glavni tajnik Nemeč na Danskem Armin Nickelsen.

V Gdansk se je zbralo 260 delegatov, vseh članic pa je zdaj 82. Posodobili so osnutek konvencije o evropskem manjšinskem pravnem varstvu in sklenili, da ustanovijo šest regionalnih komitejev. V »južnem« naj bi bili tudi predstavniki Slovencev iz Italije in Avstrije.

NAGRADA V RUPU

Podelitev nagrade iz Černetovega sklada, ki jo je letos prejel zbor Rupa-Peč, je bila 25. junija v Rupi med koncertom na prostem. Spregovorili so predstavnika Sklada Saša Martelanc in Drago Legiša ter zastopnik Openske hranilnice in posojilnice Robert Petaros.

PROSLAVI V BUENOS AIRESU

V Buenos Airesu je bila 5. junija osrednja spominska proslava za žrtve revolucije z mašo, komemoracijo pred spomenikom na dvorišču Slovenske hiše in proslavo v dvorani. Govoril je bivši domobranec Jože Markež, odrski prikaz V srcu zvestoba pa je pripravil Marko Kremžar, režiral pa Frido Beznik.

25. junija je bila tam še proslava Dneva slovenske državnosti. Slavnostni govornik je bil predsednik Zedinjene Slovenije Tine Vivod.

Razpis nagrade »Dr. Frane Tončič«

Slovenski visokošolski sklad »Sergij Tončič« v Trstu razpisuje letno nagrado »Dr. Frane Tončič«, ki ima namen vzpodbuditi slovenske visokošolce v Italiji k raziskovalnemu in ustvarjalnemu delu.

Letos bosta iz fonda, če bodo okoliščine to narekovele, podeljeni dve nagradi po dva milijona lir, ena namenjena diplomski študiji s področja humanističnih ved, druga pa s področja eksaktnih ved. V poštev pridejo disertacije, ki pomenijo obogatitev slovenske kulture, zgodovine ali znanosti in ki so sklenile kandidatov univerzitetni študij v enem od rokov akademskega leta 1992/1993.

Zainteresirani naj dostavijo izvod svoje študije najkasneje do 30. septembra t.l. Narodni in študijski knjižnici v Trstu, ul. Sv. Frančiška 20/I.

Komisija, ki jo bo imenoval upravni odbor sklada, bo pregledala prejeta dela do konca januarja 1995, v februarju bo sledila nagraditev.

Trst, 12. maja 1994

BISERNA MAŠA ŠKOFA JENKA

V koprski stolnici je bila 10. julija slovesnost ob biserni maši upokojenega koprskega škofa Janeza Jenka. Med somaševalci je bil njegov sošolec, biseromašnik in upokojeni beograjski nadškof Alojzij Turk.

Na slovesnosti so poudarili jubilatove zasluge, da je prišlo do obnovitve samostojne koprške škofije, ki od leta 1977 povezuje Sloveniji priključene dele treh škofij na Primorskem. Škof Jenko je bil imenovan za administratorja in posvečen v škofa leta 1964, rezidencialni škof pa je bil od leta 1977 do upokojitve leta 1987.

SVITANIJA

Spomenka Hribar je pri založbi CZP Enotnost izdala izbor svojih spisov od leta 1979 do danes z naslovom Svitanja. Gre za 36 esejev in člankov.

ODV. F. ŠKERLJ 80-LETNIK

Tržaški šolnik in odvetnik Franc Škerlj je 14. julija praznoval 80-letnico. Ves povojni čas je aktiven javni delavec, posebne zasluge pa si je pridobil pri Sindikatu slovenske šole in pri Narodni in študijski knjižnici, kjer je imel dolgo vodilno vlogo.

TORONTO-LEMONT

Med pobudami za zbiranje sredstev za novi slovenski kulturni center v Lemontu pri Chicagu je posebne omembe vredno gostovanje igralske skupine iz župnije Brezmadežne v Torontu v Kanadi. Pod vodstvom dr. Antona Kačiniča je naštudirala dramaturgijo Jurčičevega Desetega brata in z njo nastopila v Chicagu.

Slovenska družina
ima na mizi
mladiko

OSTALA ZBRANA DELA

DZS je 15. junija predstavila še tri knjige Zbranih del: 5. zvezek Edvarda Kocbeka (proza in dramatika pred vojno in pa zbirka Strah in pogum; urednik Andrej Inkret), 13. knjigo Frana Saleškega Finžgarja (članki; urednik Jože Šifrer) in 7. zvezek Juša Kozaka (drugi del romana Lesena žlica; urednik Jože Munda).

Mittelfest v Čedadu

Igralci, ki so nastopali na čedadskem festivalu s Handkejevim delom »Čas, ko nismo vedeli ničesar drug o drugem«, pred gledališčem Rossetti v Trstu. Na sliki, ki je bila posneta ob začetku vaj, ni Lučke Počkaj, saj je bila tedaj še zaposlena z Jančarjevim »Halštatom« v Laciju. (Italfoto)

Na trgu Pavla Diakona v Čedadu se je 16. julija začela mednarodna predstavitev gledališča, plesa, lutk in filmov iz Srednje Evrope Mittelfest, in sicer s predstavo Petra Handkeja Čas, ko nismo vedeli ničesar drug o drugem. Režiral jo je Giorgio Pressburger, njegov asistent pa je bil Boris Kobal. Pri pobudi je sodelovalo Slovensko stalno gledališče iz Trsta, katerega igralci so sodelovali v mednarodni zasedbi omenjene mimične predstave.

ČREPINJE

V Biljah je bila 11. junija zlata maša župnika Ljuba Marca povezana s predstavitev izbor iz njegovih obsežnih spominov, ki sta ga skupno izdali goriška Mohorjeva družba in Mohorjeva družba iz Celja pod naslovom Črepinje. V pripovedi imajo posebno mesto povojni komunistični zapori, ki jih je Marc prestajal šest let.

STANOVANJSKA HIŠA

Tržaška profesorica Vanda Husu je pri tržaško-ljubljanski založbi Devin izdala področni slovensko-italijanski in italijansko-slovenski slikovni slovar Stanovanjska hiša — La casa di abitazione. Gre za izredno uporabno in dolgo pogrešano delo o izrazoslovju v zvezi s hišo in napravami v njej.

DRUŽBENI NAUK CERKVE

To je naslov 662 strani debele knjige, ki sta jo pripravila profesorja Teološke fakultete Rafko Valenčič in Janez Juhant, izdala pa Mohorjeva družba. V njej je bogat izbor iz okrožnic in drugih cerkvenih socialnih dokumentov.

Fotografski natečaj

Uredniški odbor MLADIKE razpisuje tudi letos natečaj za fotografije za naslovno stran revije. Tematika ni obvezna, vendar naj ustreza značaju revije (narava, okolje, letni časi, etnografija, naši spomeniki, naši prazniki).

Nagradni sklad predvideva:
200.000 lir nagrade za prvo mesto,
100.000 lir nagrade za drugo mesto
in več odkupnih nagrad po 50.000 lir.

Izdelke (največ tri za vsakega udeleženca) naj prijavitelci pošljejo na naslov: MLADIKA, »Fotografski natečaj 1994«, ul. Donizetti, 3 - 34133 TRST-TRIESTE, do 31. decembra 1994.

Izposojeni pogovor s Pavletom Merkušem

S politiko se ni nikoli ukvarjal, zato pa ga poznamo predvsem kot zelo plodnega skladatelja in raziskovalca slovenske (ne samo ljudske) kulture v Italiji. Izdal je obsežno (dvojezično) monografijo z naslovom *Izročilo Slovencev v Italiji* in dve knjigi z zbranimi teskti (Pajčevina in kruh, Poslušam) ter je gotovo med najboljšimi poznavalci severozahodnih slovenskih narečij (posebej terskega in rezijanskega). Ker gradi svoje poznavanje (ne le jezikovne) situacije predvsem na osebnih stikih z ljudmi na terenu (pripravlja tudi prve narečne čitanke za šole v videmski pokrajini, v katerih sicer slovenskega jezika ne poučujejo), je gotovo en od najkompetentnejših slovenskih »zamejskih« izobražencev, ki ne samo pozna, ampak tudi »živi« to, čemur rečemo »zamejskost«. Zanj je namreč »skupni kulturni prostor« vse prej kot puhla fraza, ampak nekaj, kar korenini tudi v zgodovini tega dela sveta, iz katere zadnja leta (preko tržaških arhivov) odstira nekatere skrivnosti in ruši ustaljene predstave o slovenskem »hlapčevanju«. Eno od njegovih odkritij je bilo recimo najdba pisem, ki so si jih v 17. stoletju v slovenščini pisale plemkinje iz Loža v Trst (in nazaj). Trenutno proučuje slovenska imena v srednjeveškem Trstu.

KATEDRA: V knjigi *Pajčevina in kruh* omenjate, da smo Slovenci najbolj mazohističen narod v Evropi. Ali mislite, da to tezo potrjuje tudi najnovejša zgodovina?

P. Merkuš: Pri zgodovinskih ujmah in naravnih katastrofah umemo Slovenci skočiti iz svoje individualistične in mazohistične kože in peti v skladu z zgodovinskim trenutkom kakor vsak slovenski pevski zbor: tedaj sledimo gibom zborovodja in pojemo vsi pod njegovo taktiriko. Za narod zborovskih pevcev je to normalno. Kakor hitro zapuščamo pevsko vajo (ali koncert) in se oddaljimo od zborovodje, pa smo prepuščeni individualistični sli in ideološkimi berglam, brez katerih slovenski individuum ne zna hoditi. Tedaj se prepuščamo v milost in nemilost dogmam-berglam. Kot pevski zbor-narod znamo živeti in dihati skupno; kot posamezniki pa se naslanjamo z najbolj mazohističnimi mukami in pozabljamo, da spadamo k pevskemu zboru-narodu. Ideologija zahteva, da se priznamo k internacionalizmu? Tedaj se radi priznamo za nadnarodno skupnost (ki je ni), celo za nenarod, (ki ga ni), govorimo in pišemo po ilirsko ali po srbsko (**novinar!**), uradno in oblastveno preganjamo narečja in ljudsko izročilo, ne poznamo in priznamo 'slovenšč'ne cele', kolikor se ta širi preko priznanih državnih meja, ne priznavamo kot pripadnike istega naroda onih, ki se opirajo na bergle drugačne barve, priznavamo kot svojo biblijo le Slovar slovenskega knjižnega jezika in podobne umetne tvorbe, ki nam jih pripravlja nedotakljiva kasta ljubljanskih duhovnov v brk živi in pristni slovenščini, kakršno še govorijo nekatera barbarska slovenska plemena tokraj in onkraj državne meje. Zato pišem o mazohizmu.

KATEDRA: Pod Mussolinijem slovenščina ni bila dovoljena niti v privatni rabi, tako da ste se jo lahko naučili (in govorili) šele po vojni. Vaša odločitev, da (bo)ste Slovenec, ni bila pogojena z rojstvom in vzgojo (v širšem smislu). Ali bi lahko ostali, kot dober kozmopolit, brez nacionalne pripadnosti?

P. Merkuš: Kozmopolizem = internacionalizem/nadnarodnost/nenarodnost: tega ni in ne more ne biti. Če razumete izraz »kozmpolitizem« kot zmožnost človeka, da se zna kretati pri ti in oni nacionalni družbi, da obvlada ta in oni jezik, da pozna to in ono kulturo, to nikakor ne pome-

ni, da se mora posameznik odpovedati svojim nacionalnim koreninam: brez te zavesti, brez občutka trdnih (nacionalnih) tal pod nogami, bi vsakdo bil le brodolomec brez korenin, brez trdne podlage. Tedaj bi res potreboval za obstoj le lažne bergle. Iz mešanega zakona sem, diham in živim od rojstva večkulturno, večjezikovno, večnarodno mesto. V njem ne bi mogel obstajati, ko bi si ne uredil nacionalne podlage pod nogami, ki se potem lažje sprehajajo med pisanimi stvarnostmi. Res je tudi, da me večnacionalna sestavina moje krvi (in kulture) obveže, da mi je vsaka sestavina dragocena in da zato ne ovržem drugih, ko sem si eno izbral kot prvinsko in obstoj pogojujočo.

KATEDRA: Kaj pomeni nacionalizem? Kje je meja med pripadnostjo nekemu narodu in kulturi ter med šovinizmom? Ali manjšina lahko preživi brez nacionalizma?

P. Merkuš: Mejo si sam postavljam tedaj, ko si zakoličim prostor za bivanje z neživiljenjskimi nadstrukturami. Ko se odpovem svoji razsodnosti in življenjski radovednosti in hodim okoli z berglami ter te bergle rabim, da se branim pred strahovi.

KATEDRA: Ali je možna »mehka« varianta nacionalizma, nekakšen kulturni nacionalizem, po katerem ceniš lastno kulturo toliko, kolikor spoštuješ druge?

P. Merkuš: Nacionalna zavest, to je zavest pripadnosti narodu, jeziku in kulturi, iz katere se skozi celo življenje hraniš, kar ti omogoča, da hodiš pokončno, ni noben nacionalizem, ne mehki ne trdi. Druge kulture lahko ceniš, lahko spoznavaš in ob njih rasteš, lahko ljubiš. A le občutek pripadnosti eni kulturi ti daje občutek trdnosti, možnost razumevanja drugih in primerjanja dejstev in pojavov.

KATEDRA: Tudi zavestno sprejemanje pripadnosti tujemu (večinskemu) narodu je v nacionalno mešanih okoljih pogosto. Kakšno zvezo sploh ima pripadnost z geni, pravzaprav z rodovnikom? Mar ni (nacionalna) kultura nekaj onkraj rodovnika?

P. Merkuš: Nikoli se nisem ukvarjal s problemi v zvezi z geni in rodovnikom: videl sem toliko rejencev iz tretjega sveta — z rumeno in črno poltjo — rasti pri slovenskih in

italijanskih družinah v Trstu. Ti otroci so Tržačani, Slovenci ali Italijani, in kot taki se bojo nujno spoznali in priznali. Videl pa sem toliko Slovencev in Italijanov, ki so v določenem zgodovinskem trenutku morali ali hoteli menjati kožo. Zelo pogostoma je tako hoteno janičarstvo vzrok psihičnih in civilnih motenj. Pojav je pri manjšinah zelo pogosten. Ko temu botruje socialna beda, so posledice včasih grozljive, kakor nas pouči primer Marija Kogoja. Iz sivega — kar bogatega in socialno razčlenjenega — primera nacionalne prilagodljivosti in omahljivosti si ne obetam nikoli nič pametnega in uspešnega: izkustvo me je večkrat izučilo, da si iz te plasti lahko prej obetamo psihično motenost in socialno propadanje.

KATEDRA: *In individualno je pred kolektivnim, morala pred »pripadnostjo«.*

P. Merkù: Morala nima s tem nič opraviti. Biti danes »moralen« človek je vedno težje tudi v normalnih razmerah in v nacionalnem osrčju. Politika in industrija te gotovo ne napotita k moralnosti. Pa tudi cerkve, stranke in ideologije ne, če ti pomenijo le bergle, da ne omagaš pred rahlim pišem.

KATEDRA: *Kakšno je sploh stanje v različnih pokrajinah vzhodnega roba Italije, kjer se še govori slovenski jezik. Bo izumrl?*

P. Merkù: Na prvo vprašanje ne znam odgovoriti: življenje je neizprosno, a pisano. V vaseh, kjer se ni že štirideset let rodil noben slovenski otrok, je slovenščina ob smrti starih odpisana. V mestih, kjer skrbijo številni »pošteni« Slovenci predvsem za svojo osebno korist in kjer živi »narod« med Scilo omenjenih cinikov in Karibdo večinskih vab, se ne počutim najbolj udobno. Toda na našem skrajnem zahodu, kjer je še nekaj skupnosti (Rezija, Ter, Nadiža), ki ljubijo svoje narečje in se borijo za svoj obstoj kot »slovenski osebek« v krajevnem življenju, tam čutim še utemeljeno veselje pred prihodnostjo. Prepričan sem, da bo pred tem slovenskim robom izumrlo središče. Morda bojo zgodovinske (gospodarske, politične) razmere toliko nenaklonjene, da bo kak del 'slovenšč'ne cele' izumrl; a že desetletja sem prepričan — in tako vedno mislim — da bo zadnji Slovenec na svetu govoril po rezijansko.

KATEDRA: *Poleg vsega ostalega se trenutno še najbolj ukvarjate s slovenskimi imeni v srednjeveškem Trstu. Koliko je bil Trst slovenski? Ali se po objavi plemiških pisem (v slovenščini) iz 17. stoletja obeta še kakšen mrzel tuš iz tržaških arhivov za ljubljanske mazohiste?*

P. Merkù: Ko bo moje delo izšlo (zdaj sem že pri vzkriznem preverjanju arhivskega materiala z vsemi poglavji repertoarja, v katerem bo čez 1000 osebnih imen, čez 170 vzdevkov, čez 180 priimkov — med njimi najstarejši slovenski priimek sploh, **Kalec**, ki se pojavlja v Trstu l. 1275. — prgišče etničnih pridevnikov, nekaj stotin imen mest, naselij, zaselkov in ledin; za tem bom moral pisati še monografske študije, ki so v dobršni meri že pripravljene: to pomeni, da bi knjiga s kakšnimi 800 tiskanimi stranmi lahko izšla čez dve leti ali tri), bosta morali italijansko in slovensko zgodovinopisje popraviti marsikaj. Vloga Slovencev v srednjeveškem Trstu je presenetljivo številna in pomembna. Zakaj pa niso slovenski zgodovinarji in slavisti nikoli raziskovali tržaških arhivov?

KATEDRA: *Ali boste kaj podatkov iz italijanskih arhivov ponudili v pomoč ekspertni mešani »zgodovinski komisiji«, ki se loteva dogodkov, ki niso ravno v čast ne eni ne drugi strani?*

P. Merkù: Ko bo knjiga izšla, bo na voljo vsakomur. Marsikateri italijanski in slovenski zgodovinar in jezikoslovec ve, s čim se ukvarjam že več desetletij, a nihče me ni nikoli vprašal za nič. Ali se kdo boji Virginie Woolf?

KATEDRA: *Kakšna je atmosfera v Trstu po padcu »železne zaves« , ali bo Trst kdaj znova »odprto« mesto?*

P. Merkù: Civilni propad mesta se je začel l. 1860 z zmago liberalcev v mestnem svetu, z ukinitvijo slovenskega Okoličanskega bataljona, z umetno zanetenim sovraštvom in gonjo. Stotrideset let pozneje je Trst le razpadajoče truplo nekdanjega živega in odprtega mesta. Kdo bo znal obuditi mrtveca k novemu življenju? Bojim se, da je prepozno. Tržačani raje čuvajo svojo mrtvost, kot da bi se radovedno in radodarno odprli vzhodu, in že zdaj jih pri tem prehitvajo druga italijanska mesta. Padec železne zaves se smo končno v Trstu zaznali v mnogo manjši meri kot pred nekaj leti enostransko zaporo državne meje: ta ukrep je zasekal tudi v Trst rano s hudimi psihološkimi posledicami, ki jih še nismo preboleli ne tu ne tam.

KATEDRA: *Še dve vprašanji o Slovencih v Italiji. Politična razcepljenost Slovencev je že pregovorna. Ali jo bo sploh mogoče preseči?*

P. Merkù: Menda ne.

KATEDRA: *Težave imata tako slovenska manjšina v Italiji kot italijanska pri nas (in še bolj na Hrvaškem). Razmere seveda niso enostavno primerljive, toda poraja se mi vprašanje, če ne bi bil dober most za medsebojno razumevanje, ko bi se pri svojih »matičnih« oblasteh slovenska manjšina v Italiji zavzemala za italijansko pri nas in italijanska pri nas za Slovence v Italiji.*

P. Merkù: To je prva misel, ki pade v glavo kulturniku. Politikom pa je lastna igra premoči, ne gre jim nikoli za pravičnost, vzajemnost, uravnovešenost. Ker so italijanski politiki neprimerno sposobnejši od slovenskih, nas bojo izigrali z lahkoto. Saj že desetletja to delajo. Politiki bojo torej tako vzajemnost odklanjali. Kolikor jo bojo iskali na ti in na oni strani kulturniki, ne bo nikoli prinesla politično tehtnih sadov. Zato politiki tudi puščajo kulturnike živeti in izjavljati svoje misli v gluho lozo, s katero družba danes v glavnem spremlja kulturo.

Ne podcenjujem vloge kulture v družbi: toda kultura je na slabšem, ker svoje načrte, ki pogostoma sovpadajo z načrti politikov, udejanja v zelo kratkem času, sicer je po njih. Ko bo kaka »zmaga« kulture stvarna, jo bo politika vendar toliko prehitela, da se bojo z njo naslajali le kulturniki.

Med tem časom bojo s sveta izginile številne manjšine, celi narodi, da ne govorimo o živalskih in rastlinskih vrstah. In do zadnje ekokatastrofe ne bo nihče mislil nanje. Razen kakega redkega »geolog/a, ki / bo učil: Vzporodne plasti, / tukaj nič boja bilo ni, / tukaj je tiho pokrilo morjé / doline, polja in goré.« (S. Kosovel, Tragedija na oceanu, VIII, 13-16.)

Rajko Muršič

Pogovor ponatiskujemo s privoljenjem avtorja in časopisa Katedra, ki ga je objavila maja 1994.

Irena Žerjal: Magnetofonski trak

Nova slovenska ustanova Slovenska gospodarsko-prosvetna skupnost — Trst je začela izdajati knjige v zbirki Bor, kjer je poseben oddelek Zamejsko leposlovje. Kot 2. zvezek je izšla pred kratkim — 1994 — knjiga tržaške pesnice in pisateljice Irene Žerjal **Magnetofonski trak** in s pojasnilom: »Roman je izhajal v reviji »Zaliv« od 1974. do 1983. leta v daljših in krajših nadaljevanjih s psevdonimom Jasminka.«

Knjiga šteje 119 strani in je sestavljena iz 20 poglavij z naslovi, v njih pa se precej samostojno zapleta in razpleta življenje v glavnem žensk srednjih let, v začetku v Ljubljani, potem na Tržaškem in na Krasu, ena izmed junakinj pa odide v širni svet. Pisateljica ne opisuje krajev in ljudi z realistično natančnostjo, ampak jih impresionistično nanaša v knjigo, kakor so nekoč delali slikarji.

In tako se v knjigi realizirajo in oživljajo številne izobrazbenke, ki jih je Žerjalova spoznala v življenju, saj pravi avtorica spremne besede o Ireni Žerjal, »da je večina oseb opisanih po njenih duševnih in življenjskih izkušnjah«. To smo videli tudi v njenem prvem romanu Tragedijica na Grobljah, kjer so prav tako zajeti junaki iz pisateljčinega življenjskega kroga.

Prva junakinja, ki sega preko vse knjige, je Dana, ki je prišla s Štajerske v Ljubljano in študirala na univerzi ter pripravljala diplomsko nalogo o sovjetski književnosti. Stanovale je v kletnem stanovanju pri Rusinji Ani Snjegini. Spoznala je Primorca Rajka Fazančiča, ki se ji je zdel čudaki človek, ker je imel v gledališču klobuk na glavi in dežnik v rokah, pogledal pa jo je s takim pogledom, »ki je Dana popolnoma zasužnjil«. Še istega dne je sklenila, da se bo vanj zaljubila, in ko sta se srečala, sta se mimogrede domenila za poroko in preselitev na Kras.

Ko sta se vozila proti domu, je premišljeval: »Te ljubezni, ki se vozi ob njem, ne bi našel nikjer na svetu. Da bi imela tako zvonki glas in tako ponosno držo in polno glavo učenosti in z zakladom slovenskega besedišča, ki ga zlepa niti vsak pisatelj ne premore! To dekle mu je poslal tisti Bog, ki ga je častila njegova babica in ve zanj le malokdo.«

Fazančičeva je prišla v tržaški Breg kot »potepuh na konec božje poti. Po svojem mozičku je sklepala, da so tu ljudje vljudni, čeprav redkobesedni, inteligentni, čeprav naivni, in da so predvsem živahni. Radi kričijo in še rajši pojejo.«

Učiteljsko mesto je dobila »v neki zakotni šoli«, poleg tega je poučevala v nekaterih elitnih družinah, »zaslužka je bilo nekaj več, vsaj za knjige in nogavice.«

Doma je stanovala tudi svakinja Lada, izobrazena ženska, ljubila je zemljo in jo obdelovala, poročila se je s čudakom, ki ji je pustil dva otroka in odšel. Mati ji je rekla: »Osliček stare mame bi te imel rajši!« Lada se je vsa posvečala kmetijstvu, čeprav jo je skušala Dana pogostiti in potisniti v življenje. Kmalu pa se je Dana začela umikati iz moževe družine, hotela je igrati predvsem gospo Fazančičevo. »Dežela, v katero jo je privedel mož, ji je bila tuja. Najbolj so ji bili v njej tuji ljudje. Tašča je bila v glavnem

na njivi in je robantila čez ves svet, mimogrede tudi čez njo, ki hiše s poroko ni obogatila, kar bi katera druga lahko.«

Ena izmed Daninih prijateljic je bila prof. Predragova, »mesnata, debelušna, zamaščena in povaljana intelektualka z najprijetnejšim govorjenjem na svetu!« Prebrala je vse knjige in jih neutrudno vsak dan prevajala. Ko je dobila dvojčka, jo je mož zapustil in se poročil z drugo. Njen bratranec Jezus je bil v Dachauu, po vojski se je sprl s komunističnimi komisarji, odšel v Francijo in pisal knjige.

Na obisk je prišla tudi Nataša Vogal, komunistična aktivistka in prof., »energična, zajetna, prepirljiva, a silno površna in pisanju in nemalokrat groba v medčloveških odnosih.«

Biserka je učila v manjšinski šoli, kjer je bilo vedno manj otrok. »Za vpisovanje otrok so se zanimali župnik, kuharica, nekateri starši, malokatera stranka. Župnik je bil šel od hiše, ker je vedel, da bo našel še trohico domačega kruha, in če tega ne, pa vsaj kakšno pridno babico, ki bo zavzela svoje stališče do relativnosti slovenstva v povojni tržaški okolici.«

Biserka je bila polno zaposlena s šolo, vendar je pisala v revijo Rej in se razpisovala o človeku, ki jo je zapustil in odšel v svet. »Drugo, novo življenje pa so zanj otroci, malčki v malih klopeh, sami zapuščenčki... čuti ob otrocih, ki so v zavodih, posebno žalost...«

Gospa Fazančič se je vživljala v tržaške razmere, mož je kmalu postal delaven pisatelj, zaslovel je v mednarodnih krogih. »Rodila je več otrok, same pridne fante in dekleta, vnete za učenje in ideale.« Ko je izpolnila svoje osnovne dolžnosti, je povedala, da si bo življenje nekolikant privoščila. V šoli je vodila otroške krožke, popravljala otroške lističe, na sestanku se je sprla z vsemi, ki niso zagovarjali materinščine. Mož se je spraševal, kaj jo je pripeljalo do novih odločitev, a je upal, da se bo vrnila, ko ji bo težko. Hotela se je ločiti, pa se je njen fant poročil z drugo. Preselila se je na podstrešje in prirejala sprejeme.

Vsa družba je odšla v planine, Nataša je tam srečala Demona in se vanj zaljubila, trpela pa je Biserka, ki je nekoč hodila z Demonom. Poročila sta se v gorski cerkvi ob vsej družbi. Za poročno darilo ji je dal mož magnetofon z vdelanim slušnim aparatom: »Trak naj bi možu izročala vsak dan, ko bi ne bila skupaj. Tako bi preprečila, da bi se jima kopičila nesoglasja ali medsebojna odtujenost.«

Malajda se je vrnila v rodno mesto, zapustila fanta in začela pisati članke. Potem pa bo »konec sveta. In konec njega, ki ji je zamešal življenje tako, da je bila podobna bolj srednjeveškemu vitezu ko ženski.« Biserka se je odpovedala ljubezni in sestavljala knjigo o rastlinstvu.

V knjigi ni zaključene enotne zgodbe, ki bi bila povezana v celoto, rasla in se zapletala, ampak so več ali manj samostojne zgodbe izobrazbenih žensk, ki se srečujejo, se duhovito, blesteče ali zajedljivo pogovarjajo, niso prave prijateljice, druga drugo bi prej utopila kakor rešila. Vendar pa so na zunaj vljudne in prijazne, ker so pač navezane na določeno okolje in družbo. Veliko vlogo igrajo v njihovem življenju moški, možje ali zaročenci, ki prihajajo in odhajajo brez posebnih pretresov za nobeno stran.

Vendar te ženske nekaj delajo, ali učijo v šoli, Fazančičeva ureja in popravlja mladinske lističe in vodi otroške krožke. Lada je kmetijski strokovnjak, obdeluje polje in ljubi kraško zemljo. Večina se ukvarja s poučevanjem v osnovni zamejski šoli. Skrbi jih upadanje števila učencev, zato se osebno trudijo, da bi zajele vse slovenske šolske otroke. V tem pomagata tudi župnik, ki ima najlažji dostop do ljudi, posebno do starejše generacije.

To je le ena izmed zamejskih problematik, ki pa je najhujša: če ne bo otrok, ne bo šol, če ne bo šol, bodo zamejski Slovenci izumrli.

Žerjalova je dokazala, da zna ustvarjati dialoge, istočasno pa zna živahno in plastično opisovati ljudi, njihova razpoloženja, razmere, pokrajino. Ker je pisala toliko let, so nekateri odlomki napisani močneje in z večjim navdihom kakor drugi. Najbolje sta zadeti Dana in Nataša v zadnjem delu, samo nakazane so Psihoza, Predragova in še katera.

V knjigi je sestavek Irena Žerjal avtorice M. M. z življenjepisom in oznako literarnega dela ter ocena Tragedije na Grobljah. Dodane so tudi 4 slike I. Žerjalove.

Alojz Rebula: Severni križ

Društvo slovenskih izobražencev v Trstu je na svojem sestanku 20. junija, ki je bil tudi zadnji v letu 1993/94, počastilo tržaškega pisatelja Alojza Rebulo, ki je imel naslednji dan god, 21. julija pa je obhajal 70-letnico življenja. To je bil tak dogodek, da ga društvo ni moglo izpustiti, saj je pisatelj Rebula odbornik Društva slovenskih izobražencev že vrsto let, soorganizator študijskih dni Draga in predavatelj na njih tudi vrsto let, sploh pa je sredi slovenskega zamejskega demokratičnega in krščanskega življenja.

Za to priliko je Mladika izdala posebno antologijo iz Rebulovih knjig z naslovom **Severni križ** in s podnaslovom: Slovenski utrinki na umetniškem in miselnem nebu, izbrani in ponatisnjeni za sedemdesetletnico, ki jo slavi Alojz Rebula. Knjigo so uredili Diomira Fabjan Bajc, Saša Martelanc in Marij Maver, notranjo opremo je poskrbel Tomaž Martelanc. Nekaj teh odlomkov sta na večeru prebrala Matejka Maver in Livij Valenčič ob klavirski spremljavi Tomaža Simčiča, nekaj besed o avtorju pa so spregovorili Diomira Fabjan Bajc, Marij Maver, Alenka Štoka in Tomaž Pavšič. Odlomki so zajeti iz desetih Rebulovih knjig in dveh revij.

Na prvem mestu stoji kraška vas, pogreznjena v močan vonj po skuhanih tropinah: »vse se ji je v tej noči zadelo tu novo in tuje, a prav zato blizko, pošteno in osrečujoče. In ko ji je roka sama po sebi v temi padla na kljuko kolone, je začutila, da je končno doma: borjač, latnik, pod latnikom kockasto pristriženi pušpani, dobri duh po živini, topla, domačnostno razmetana kuhinja, hlebec kruha na mizi in ljudje, ki je edini ne varajo. Poljubila bi zidove domače hiše in se zjokala.«

In za domom takoj narodnost, ki je »nujna sestavna prvina« vsake osebnosti. »Pri premnogih vprašanih se moramo Slovenci vdano povračati k nekemu preprostemu dejstvu: k našemu številu. Malo nas je. »Toda majhnost ima tudi prednosti: »Zato je pripadnik majhnega naroda najbližje resnici, on stoji tako rekoč na radiranih tleh, njegov pogled ne pozna velikaških tančic, koordinate njegovega bivanja

so postavljene v izvirno tesnobo človeškega pogoja, njegov odnos do usode je lahko povsem sorazmeren, spopad z njo čist do brezupa.«

In ponosna ugotovitev in potrditev: »Samo enkrat živim in samo enkrat sem lahko Slovenec.«

Nemezijan, Jacig po rodu, odpeljan v Rim, kjer se je napil grške in rimske kulture, je na stara leta iskal domovino, ki jo je valjar vojne v zadnjih petnajstih letih nespoznavno zmedral. Stoji na meji in se sprašuje: »Koliko je bilo še v meni Jaciga in koliko človeka? Kje je bila domovina? Ali na tistih poljih tam onkraj sivih žrel peskolomov? Ali ji ni bilo meja?«

Pri ponovnem razmišljanju o domovini pride Nemezijan do spoznanja, da je važno samo to, da si »človek, človek čim bolj«, z drugo besedo »dober človek«.

In Rebula je ustvaril v svojih delih celo vrsto dobrih ljudi, ki se borijo za resnico in pravico in za svojega bližnjega. Pri tem ne igra narodnost vloge, dobri ljudje so povsod, kakor so tudi slabi povsod.

Poleg zamejstva in Slovenije je Rebula predstavil tudi Kanado in Združene države Amerike, kjer je odkrival svetniškega škofa Barago in slovenske izseljence. Starejši izginjajo v ameriškem jezikovnem morju, izseljenci po zadnji vojni pa se držijo in ohranjajo jezik in narodno zavest. Najbolj pretresljivo pa je bilo Rebulovo srečanje v Crested Butteju, kjer je odkril 40 propadajočih nagrobnikov za prav toliko dolenskih fantov, ki jih je skupaj zasulo v rudniku. Nesreča je zapisala smrti tudi cvetočo slovensko naselbino.

Tujina je toliko Slovencev pogoltnila, toliko zapuščenih grobov so pustili za sabo, a tudi toliko cerkva in prosvetnih domov. V enem izmed njih piše Rebula na mizi, v kateri je vžgan obrazec »Preseren club«. Stopil bo k Prešernovemu potoku, »pokleknil bom med njegovo kamenje, zameseno z rudninami, in lovil v dlani iskre njegovega zlatega prahu. Rekel bom: »Razšumi se, Graneros, čez to skalovje in preplavi naš nič, naš špansko-angleško-slovenski nič, veneč pred vrati tisočletja.«

V drugem delu se sprašuje, kaj pomeni »Biti Slovenec danes, na pragu leta 2000, se pravi v času jedrskih arzenalov in vesoljskih poletov, v času računalniške estetike in filozofije o mrtvem Bogu, očitno ne more biti isto kot biti Slovenec denimo v Trubarjevem letu 1550, v Prešernovem letu 1848 ali v Krekovem letu 1914.«

Slovenec bi moral imeti vsaj eno veliko zadoščenje: da vidi zahajati božanstva iz moči in števil, pred katerimi je še pred nekaj desetletji utegnila njegova narodna zavest veneti. »Z eno besedo: Slovenec je danes vkrcani na prav isti minirani splav, na katerega so vkrcani veliki, Rus in Američan, Nemeec in Francoz, Anglež in Kitajec... Slovenec, kaj naj si bolj želi, kot da gleda v čudež in grozo prostora in čas iz neke izmirjene slovenske polnosti. Saj mu je samo enkrat dano razkošje življenja in smrti: nič več kot enkrat mu je dano razkošje, da je Slovenec.«

»Prva slovenska knjiga, prva slovenska slovnica, prvi slovenski prevod, prvi slovenski časnik, prva slovenska poevest, prva slovenska založba, prva slovenska gimnazija — vse to je slovenski narod sprejel iz rok katoliškega duhovnika.«

Knjiga Severni križ dokazuje, da je Rebula velik umetnik, miselno in življenjsko bogat in globok, jezikovno verziran do skrajnosti, tako slovenski in istočasno občanski, zamejec in Slovenec v celoti.

Ob knjigi Daniela Bonamoreja: Od šole umreš

Di scuola si muore — Od šole umreš — je zadnja knjiga Daniela Bonamoreja, profesorja šolskega prava na tržaški univerzi. V dokaz njegovega prijateljstva bi bilo dovolj navesti članek — izšel je tudi v separatu — iz revije *Casazione penale* z zgovornim naslovom: *Procesualna zaščita jezikovnih manjšin med sofizmi in šovinizmi*. Dovolj je preleteti ta separat, da vidiš, kako profesor Bonamore družni najširšo strokovno razgledanost s toplu humanistično kulturo in zraven še s podrobnim poznavanjem slovenske narodnostne in jezikovne situacije.

Pri knjigi, o kateri poročamo, pa je njegov zajem visoko strokoven, osredotočen na obravnavo današnjega šolstva, čeprav že vpogled v imensko kazalo pove, da je tudi to strogo juridično knjigo napisal humanist, saj med temi imeni ne manjkajo ne filozofi ne pisatelji ne pesniki.

Bonamorejev pristop k problematiki, ki jo tukaj obravnava, je več kot drzen. Lahko rečemo, da je celo izzivalen. Sicer ta pristop napoveduje že predstavitev, ki jo je knjigi napisal Michele Salazar, profesor šolskega prava na univerzi v Messini, torej njegov strokovni kolega. Svojo predstavitev začneja takole: »Med statistikami, ki se tičejo italijanske šole, je ena milo rečeno grozljiva: to je statistika o samomorih dijakov, ki so včasih še dečki: v njihovi kretnji se obup spremeni v dejanje skrajnega upora proti nepremagljivosti, topi, kafkovski pošasti...«

Ta pošast naj bi kajpak bila današnja italijanska šola, ki jo v enakem ključu kot njegov mesinski kolega vrednoti tudi profesor Bonamore. Oba strokovnjaka soglašata v mnenju, da sta člena 33 ter 34 italijanske ustave, »aristokratska« in »risorgimentovska«, in to posebno tam, kjer govorita o pravicah sposobnejših dijakov in tistih, ki so vredni višje izobrazbe.

Skladno s tem gledanjem avtor knjige že v uvodnem poglavju izpostavlja pojem selekcije, ki naj bi, čeprav zakrito, prešinjalo celotno ustavo. Ostro odklanjanje tega pojma je tako rekoč rdeča nit te knjige. Posebno poglavje — peto — posveča obravnavi naravne in socialne selekcije in nelegitimnosti izpitov in ocen. V sedmem poglavju pa avtor zapiše svojo radikalno sodbo gle-

de tega. Glasi se namreč, če prevedemo naslov poglavja: »Skrajne posledice selekcije: holokavst samega sebe.« Nadaljnje poglavje, ki že z naslovom nakazuje vzdušje te vznemirljive knjige, je petnajsto, ki nosi naslov: »Bleda prikazen pravice in njena nekoristnost.« Avtorjev razgled sega daleč preko italijanskega obzorja, o čemer priča na primer naslov sedemnajstega poglavja: »Imanentne analogije z Daljnim vzhodom: nasilje in smrt«. A morda najzizvalneje zveni naslov osemnajstega poglavja: »Pekel izpitov: od konfucianizma do marksizma-leninizma«. V zadnjem, dvajsetem poglavju se avtor dotika etnične selekcije in tam ne manjka niti referenca v zvezi s slovensko situacijo. Naveden je namreč članek E. Cenciča iz beneškoslovenskega časopisa Dom. Na strani 264 avtor celo navaja stavek v slovenščini, ko pravi: »Zastonj je na splošno želeti, naj bi — od tu je besedilo slovensko — beneški Slovenci podkrepili voljo po enotnem nastopanju.«

Omenjen je bil kar se da širok intelektualni razgled te knjige, ki sega daleč preko italijanske situacije, saj najdeš v njej omenjene tudi druge evropske in neevropske države. A kar daje publikaciji posebno pričevalno težo, je kronistično, se pravi življenjsko gradivo, s katerim je podprta. Suhojuridično snov skoraj na vsaki strani poživilja navedek iz zgodovine ali še rajši iz časopisa, kar dela knjigo nadvse živo in čitljivo, kljub strogo juridični tematiki.

Ta prispevek noče biti nič več kot objektivni prikaz te, kot rečeno, izzivalne knjige, ki izreka svojo totalno nezaupnico sedanjemu italijanskemu — in sploh evropskemu — šolskemu sistemu. Če bi namreč hoteli preiti na vrednotenje, bi presegli okvir te rubrike. Avtorju bi namreč morali zastaviti že izhodiščno vprašanje, kako si predstavlja možnost nekega šolskega sistema, iz katerega bi izločili vsakršno selekcijo: ali ta perspektiva ne meri na utopijo? A kljub temu utopičnemu jedru Bonamorejeva knjiga ostaja dokument velike strokovnosti, velike kulture in velikega humanizma.

A.R.

6. Višarsko srečanje

6. Višarsko srečanje bo leto zopet potekalo dvodnevno.

V **soboto 6. avgusta 1994** bo v župnijski dvorani v Žabnicah (Camporosso) od 15^h do 17^h **okrogla miza mladih** na temo: **Mladina iz narodnega in versko-moralnega vidika doma, v zamejstvu in v zdomstvu**. Na mladinski forum so vabljeni mladi Slovenci iz cele Evrope, da bi lahko skupaj z mladimi iz zamejstva in domovine razmišljali o slovenstvu in Sloveniji. Debatu bodo vodili strokovnjaki iz domovine, zamejstva in zdomstva. Iz takšnega mladinskega srečanja bi se lahko porodile trdne in trajne vezi za bodočnost in morda še kakšna druga iniciativa. Zvečer bo v žabniški cerkvi koncert.

V **nedeljo, 7. avgusta 1994**, bo ob 7.30 zjutraj **križev pot** na Sv. Višarje. Ob 10.00 pa je predvideno v **Domu srečanja** predavanje **Naš slovenski danes**.

Dvodnevno srečanje se bo zaključilo ob 13.00 s **službo božjo**.

Že sedaj S.S.K.I.E. vabi rojake doma, v zamejstvu in po svetu, da se višarskega srečanja udeležijo v čim večjem številu.

Svet slovenskih krščanskih izseljencev v Evropi

Stanko Janežič: Med domom in svetom

Pesnik in pisatelj Stanko Janežič je živel po vojni do konca leta 1969 na Tržaškem, kjer je bil dušni pastir in kulturni delavec. Začel je izdajati pesmi in črtice in do zdaj je izšlo 11 knjig pesmi in 4 knjige proze. Pred kratkim je izšla pri Založbi Ognjišče v Kopru nova knjiga novel z naslovom **Med domom in svetom**, in sicer v priročni zbirki Žepna knjižnica Ognjišča, št. 30. V isti zbirki je izšla leta 1992 zbirka **Na razpotju**, ki je prvo Janežičevo prozno delo v domovini, po dve knjigi sta izšli prej v Celovcu in Gorici.

V knjigi je devet novel, v katerih nastopajo slovenski ljudje, ki so po vojni ostali v Evropi, predvsem v velikih mestih, kot so Trst, Rim, Pariz in London, in si skušali ustvariti nov dom in novo življenje. V teh mestih je živel občasno tudi pisatelj, zato je lahko osebno spremljal njihovo usodo.

Iz tega okolja izstopata uvodna in zaključna novela, ki sta povezani s svetovno vojno in komunistično revolucijo v Sloveniji. V prvi — **Noč pred zarjo** — prikazuje pisatelj nečloveško pobijanje domobrancev v Kočevskem Rogu in njihovo metanje v jame. O tem pripoveduje v prvi osebi duhovnik Štefan Slavinc, ki je bil reven študent, sprva navdušen partizan, potem razočaran domobranski bolničar. Po vojski so ga Angleži izročili partizanom in ti so ga prepeljali v Kočevski Rog, ga zvezali, ustrelili in vrgli v jamo. Padel je na kup mrtvih ali samo ranjenih domobrancev in tudi sam je bil le rahlo ranjen v levo roko. Z drugim nesrečnikom se je razvezal in se umaknil pod steno. Vhod so zamirali in v jamo je padla debela smreka. Ponoči je Štefan zlezal po smreki na plan in zbežal po gozdu. Teden dni se je skrival, potem se je pokazal neki kmetici, ki je izgubila v nemškem taborišču enako let starega sina. Z možem sta ga sprejela za svojega, mu dala svoje ime, ga poslala v šole, postal je duhovnik in se boril za resnico in pravico. Leta 1955 so ga zaprli in sodili. Zasliševal ga je Zavrtnik, s katerim sta bila s Štefanom nekoč sodelavca, zdaj pa ga je spoznal in obsodil na smrt: na Božič ga bodo obesili. Toda Štefan je imel v sebi tako moč, da je zlomil zagrizenega sodnika: spreobrnil se je, se spo-

vedal in obhajal pri Štefanu. In ko je Štefan opisal svoje življenje in bližnjo smrt, je sodnik odnesel njegovo pismo pisatelju v tujino.

Novela je strahotna, ker v prvi osebi in brez olepšavanja pripoveduje o grozotah, ki so se dogajale v kočevskih jamah. Štefan pripoveduje stvarno, ob-

Natečaj za dve dramski deli

Veliki ljubitelj gledališke umetnosti dr. Anton Kačinik iz Toronta je preko Svetovnega slovenskega kongresa razpisal natečaj za dva gledališka teksta, za katera je sam dal na razpolago nagradi po 5.000 kanadskih dolarjev. Pravila natečaja so sledeča:

I. drama ali komedija: avtor mora biti izseljenec ali zamejec, gledališki tekst pa mora biti izviren in še neobjavljen. Tematika naj obravnava dogodke izven ožje domovine.

II. dramsko delo o izseljencu Krambergerju in njegovi tragični smrti. Tekmovanje je odprto vsem slovenskim avtorjem doma in po svetu.

Natečaj se zaključuje **23. decembra leta 1996**. Tekste pa je treba poslati na naslov:

Dr. Anton P. Kačinik
44 Princess Margaret Blvd.
Toronto, Etobicoke,
Ontario — Canada
M9A 1Z6

Komisijo bodo sestavljali: 2 dramaturga, 2 režiserja, 2 pisatelja, 2 igralca in 2 gledalca. Skupaj bo torej deset članov komisije in vsak izmed njih bo imel po en glas. Enajsti član komisije bo mecen dr. Anton Kačinik z dvema glasovoma.

Izvoljeni predsednik strokovne komisije bo na posebni tiskovni konferenci razglasil imeni dobitnikov nagrad. Komisija bo svoje delo opravila v roku treh mesecev po zaključenem tekmovanju. Datum objave bo torej 23. marec 1997 leta.

jektivno, brez obtoževanja, edini namen mu je, povedati ljudem, kaj se je dogajalo po vojni v Sloveniji. Novela je napisana močno, zgoščeno, čeprav je toliko grozot, da se zdijo vse nemoogoče.

V zadnji noveli **Pričevanje** pa je junak Ludvik Selan, ki se je kot študent po vojni umaknil na Koroško, se poročil z domačinko in srečno živel s sinom in hčerjo. Domotožje pa je bilo tako močno, da je odšel po več letih domov, na meji so ga prijeli in obsodili na 15 let ječe, čeprav je bil avstrijski državljani. Neki partizan ga je iz ljubosumnosti tožil, da je bil fašist in belogardist. Vsi zagovori niso koristili, ker je bila obsodba vnaprej določena.

Obe noveli sta podobno zgrajeni: imata okvir, nato opis zgodbe glavne- ga junaka, bridki obsodbi, prvič na smrt, drugič na dolgo ječo.

V ostalih novelah nastopajo različni mladi ljudje, ki so se rešili v svet, vendar močno hrepenijo po domu. Milan je imel ob koncu vojne 15 let, življenje ga je zaneslo k obmejni straži, tu je nekoč z begunci pobegnil čez mejo in se v Clevelandu poročil z dekletom, ki je z njim zbežala čez mejo. Miran je bil 10 let begunec v Rimu in čakal družino iz domovine, a se mu je vse podiralo. Branko se je rešil v Anglijo, čeprav Angležev ni maral, ker so izročili domobrance partizanom. Z Anglijo se je sprijaznil, ko je srečal dekle, s katero ga bo pisatelj poročil v Slovenskem domu. Dana je postala v Parizu operna pevka, našla očeta umetnika in srečala fanta zdravnika. Jurij Podobar je sin ciganske matere in slovenskega očeta, živi v Parizu, slika, postane imeniten umetnik, mati pa se zapije in zavrže ter umrje. Oče ga odpelje v Slovenijo, v Bohinju spozna in vzljubi študentko Nadjo, ki pa se ubije v triglavskem prepadu. Jurij je begal med Bohinjem in Parizom in mrzlično ustvarjal, ker je slutil, da bo kmalu umrl. Pokopali so ga v cerkveni grobnici na Montmartru. In še srečanje s prenovljeno rusko vero in Atosom ter s 15-letnim ekonomskim izseljencem Binčtom iz Briščikov, ki pa ga pospremi domov, ker je premlad.

Janežičeve novele so sad pisateljevega povojnega življenja na Tržaškem

in po Evropi, kjer je srečal toliko slovenskih ljudi, ki so se izgubili ali zapustili domovino. Pisatelj je s sočutjem in ljubeznijo spremljal njihovo usodo in jo v novelah podal prepričljivo in umetniško dovršeno. Čeprav so problemi večkrat delikatni in vredni obsojanja, nastopa pisatelj z razumevanjem in poznanjem razmer, ne obsoja partizanstva kot takega, ampak posamezne partizane, ki so zaradi sebe in svojih namenov delali krivice drugim. V tem pogledu sta najbolj tragični, a tudi optimistični prva in zadnja novela. Mnogi se bodo potem,

ko bo Slovenija spet svobodna, vrnilo in prinesli iz tujine »vse širjave in lepote in bogastva sveta... da bo še lepša in bogatejša in še bolj vabljava, za domačine in tujce«.

Junaki so izoblikovani v ljubeznivo in veliko umetniško močjo, pripovedovanje je prepleteno z liričnimi vložki in posejano s prizori iz narave.

Knjigi je napisal analitičen uvod pisatelj Lev Detela, pisatelj pa je dodal nekaj črno-belih fotografij, ki niso povezane z vsebino.

Martin Jevnikar

POROČILO

Letošnja Premška srečanja

Med razne dejavnosti, ki jih pripravlja Združenje književnikov Primorske, spada tudi vsakoletno srečanje pisateljev na gradu Premu pri Ilirski Bistrici. Letošnje osmo po vrsti, je ponovno združilo pisce in esejiste iz celotnega primorskega prostora in goste iz osrednje Slovenije na prijetnem grajskem dvorišču, obdanem z arkadami, v senci grajskih zidov, v zavetnem travnatem amfiteatru, s starinskim vodnjakom na sredi. Letos je pripomoglo k številni udeležbi tudi čudovito vreme, pa tudi zastopnikov medijev, tja do televizijske ekipe, ni manjkalo. Seveda je k temu prispevalo nekaj za ta srečanja doslej novih privlačnih domislevkov prirediteljev. Za tiste, ki teh srečanj še ne poznajo, naj najprej predstavim to poletno prireditev na prostem v glavnih obrih: Zveza kulturnih organizacij, na kratko »ZKO« Bistrica poskrbi za zunanjo organizacijo, za prireditveni prostor na prostem in — za vsak primer — tudi za grajsko dvoranico, ki sicer služi za slikarsko galerijo; nato pripravi dobro založene mize z dobro kapljico v prijetno hladni grajski kleti ter prispeva glasbeni delež in seveda nekaj financ za kritje potnih stroškov nastopajočim. Združenje književnikov Primorske, ki je hkrati pododbor Društva slovenskih pisateljev, pa pripravi kulturni program. Podobna srečanja v Sloveniji pripravljajo tudi Štajerci s svojim mariborskim pododborom na gradu Štatenbergu.

Letošnji program se je odvijal od zgodnjega popoldneva tja v večerne ure in je v esejističnem delu ponudil s kar šestimi predavatelji bogato informa-

cijo o sodobni in polpretekli slovenski literaturi in je zbral za predavateljsko mizo vrsto samosvojih osebnosti. Tako je najprej znani univerzitetni profesor in neprekosljiv esteta in govornik dr. Boris Paternu predstavil skozi svojo optiko rentgenskim pregledom skozi vso njegovo pesniško pot, kar je seveda ob predavateljevih širokih razgledih ponudilo vpogled tako v avtorjev poetski kot tudi duhovni svet. Pozorna publika je živahnemu nastopu zbrano sledila. Zatem je s sproščeno suverenostjo mlajše kritične generacije, ki danes v okviru revije Literatura predstavlja omembe vrednega intelektualnega potenciala, nastopil predstavnik te skupine in morda tudi eno njenih najostrejših peres — marsikdo se bo spomnil njegovih literarnih ocen v slovenskem dnevniku z najvišjo naklado, Delu. Gre namreč za Mateja Bogataja. Ta je na željo prirediteljev prikazal današnjo mlado slovensko prozo in njene vidnejše predstavnike ter razgrnil njeno razvejano in raznoliko podobo ter nakazal smeri, iz katerih izhaja, in poti, kamor se utegne v prihodnje razviti ali preusmeriti.

Po tem literarno estetskem sklopu je sledila posebna novost teh osmih Premških srečanj, namreč nastop štirih prevajalk in posredovalk med slovensko in sosednjo italijansko literaturo. Štiri predavateljice, vsaka s svojo zornega kota in vsaka zase tudi živahna in močna osebnost z lastnim pogledom na prevajalsko in posredovalno delo, so si izmenjavale svoje izkušnje in poglede in tako publiko razgrni-

le neki nov svet, svet prelivanja iz enega jezika v drugi in podobo iskanja, kako približati eno kulturo, v vseh njenih komponentah drugi. Tu so se zvrstile Diomira Fabjan Bajc, Marija Cenda, Jolka Milič, znane prevajalke, in kot posebno zanimiva osebnost govornica italijanskega rodu prof. Patrizia Vascotto, ki se je sama naučila slovenščine tako dobro, da je celo dikcija, modulacija glasu, in so bile ožine, kráčine ter širine vokalov v njenem prostem govoru pristno slovenske. Do take mere, da me je pisatelj Saša Vuga, ki je sedel poleg mene, tiho vprašal: »Pa je res Italijanka?!« No, seveda je bilo posebno zanimivo tudi njeno pričevanje, kako se je navdušila za slovenščino, kakšne težave je imela pri osvajanju našega jezika in kako so njeno zanimanje in znanje sprejemali njeni italijanski kolegi in znanci. No, seveda se je potem tudi radijska in televizijska ekipa še posebej pogovorila s to, žal prereditko, našo so-meščanko.

Sledil je enourni odmor, v katerem pa so poslušalstvo povabili v Kettejevo sobo (spodaj v vasi) bosanski mali begunci, ki so pod vodstvom požrtvovalnega bosanskega pesnika in prevajalca iz slovenščine in vodjo literarne delavnice z otroki g. Behričem, pripravili kratek kulturni program posebej za Premška srečanja. Druščina pa se je nato znova podala na premski grič, v grajsko klet...

V drugem delu, ki se je začel ob šestih zvečer, se je poslušalstvo vrnilo na novo, preurejeno prizorišče, kjer jih je čakal najprej nastop Kvarteta bratov Boštjančič. Gre za kvartet, ki je bil zelo znan, ko so bili bratje še mladi. Po dvajsetih letih so se znova odločili za nastopanje in naštudirali nov program. Za to priložnost so izbrali pesmi iz slovenske ljudske zakladnice in z njimi uvedli literarni večer ter »ogreli« ozračje. Med pisatelji je najprej bral — s pravim igralskim žarom — odlomek iz svoje drame o generalu Maistru pisatelj Saša Vuga. Izbrani tekst je bil poln namigov na današnji čas in je publiko kar zagrel. Podobno je bilo med nastopom Matjaža Kmecla, ki je bral svojo najnovejšo črtico z enega svojih samotnih planinskih pohodov, polno prav tako lirskih poudarkov kot intelektualnih prebliskov, posebno pa duhovitih namigov, ki so sprožali tudi smeh. To prijetno

vzdušje je precej zresnil mladi pisatelj Jani Virk s svojim branjem iz svoje naj-novejše knjige kratke proze, polne grozljivega vzdušja, česar pa publika ni jemala tako povsem zares, saj je Matej Bogataj v svojem prikazu tega tipa literature že nakazal, da je v tem veliko igre, izzivanja in mračnosti, ki se prav pri tem avtorju vedno izteče v pomiritev in svetlobo.

Za temi prozaisti pa se je zvrstilo četvero pesnikov: Danilo Japelj s svojo komunikativno sodobno poezijo, za tem pa, če smo po žensko zgovorni — dve lepotici, znana pesnica Maja Vidmar s svojo izrazito čutno obarvano in jezikovno inovativno poezijo ter domačka Damjana Logar s svojo prisrčno in občutljivo pesniško govorico. Posebna zanimivost pa je bil mladi kipar iz Sežane, ki tudi pesnikuje, Marjan Vitez, ki je v kar pretresljivem zaključku svojega cikla prebral utrinek iz psihiatrične bolnišnice, s toplo besedo za tiste, kot je rekel, ki živijo svet, ki drugim ni dan in je to vendar bogat svet. In ker je manjkal Ace Mermolja iz Trsta, smo k branju povabili Edelmana Jurinčiča, istrskega pesnika, ki je te dni dobil Ko-

cijančičevo nagrado za svoj prispevek h kulturi Istre. Literarni večer je zaključil kvartet bratov Boštjančič s svojim tako navdušenim petjem, da so se zadnji pesmi pridružili tudi poslušalci, ki jih je bilo to leto več kot navadno.

Celotno prireditev sem predstavila in jo nato z besedo oblikovala podpisana, ki sem že tretje leto predsednica Združenja književnikov, se pravi, da sem celoto vodila in zrežirala sama; ne »smrtno resno«, kot se temu pravi, mar-

več takšni poletni prireditvi primerno igrivo. Naj se na koncu zahvalim vsem, ki so k uspehu letošnjih Premskih srečanj pripomogli, tako ZKO Ilirska Bistrica, posebno še gospodoma Spetiču in Bonánu ter seveda vsem uglednim pisateljem in predavateljem, ki so pristali na vabilo, da s svojo prisotnostjo dvignejo tej prireditvi raven, tako da jo lahko letos imenujemo ne le primorska, pač pa vseslovenska!

Zora Tavčar

RAZSTAVE

Razstava v Palači Correr v Benetkah

Benetke, Trg sv. Marka, Palača Correr, poletje, vročina, evforija počitnic, naslov razstave: Umetnost in depresija.

In vendar je pred blagajno vrsta ljudi. Kaj jih je privedlo tja? Radovednost? Prepričanje, da spada obisk razstave k »inteligentnim« počitnicam? Ali pa je beseda depresija že sama po sebi dovojo učinkovita, da se ji ne znamo upreti?

Razstavo si je zamislil in jo pripravil likovni kritik in zgodovinar Achille Bo-

nito Oliva. Že večkrat je omenjeni kritik vzbudil zanimanje, navdušenje ali odpor s svojimi čisto osebnimi pogledi na umetnost. Tako je na primer kot vodja zadnjega beneškega bienala prelo mil s tradicijo »državnih« paviljonov in ustvaril stike med narodi na podlagi idejnih sorodnosti. Ureditev razstave je za likovnega kritika avtorsko delo, zato slehernemu prikazu umetnosti navdihuje lastno interpretacijo. Tudi s to zadnjo razstavo v Benetkah je oseben in

Literarni natečaj »MLADIKE«

1. Revija Mladika razpisuje XXIII. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.
2. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretpkanih izvodih (format A4) na naslov MLADIKA, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do 31. decembra 1994. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani, ciklusi poezije pa naj predstavljajo samo izbor najboljših pesmi (največ deset).
3. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. profesor in kritik Martin Jevnikar, pisatelj Alojz Rebula, prevajalki in kritičarki prof. Diomira Fabjan-Bajc in prof. Ester Sferco ter odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.
4. Na razpolago so sledeče nagrade:

za črtico ali novelo:	
prva nagrada	300.000 lir
druga nagrada	200.000 lir
tretja nagrada	100.000 lir
za pesem ali ciklus pesmi:	
prva nagrada	150.000 lir
druga nagrada	100.000 lir
tretja nagrada	50.000 lir
5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku — Prešernovem dnevu — na javni prireditvi in po časopisju. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 1995. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo. Rokopise je treba poslati do 31. decembra letos!

odločen. Spregovoril je o zelo aktualni temi — o tistem bolezenskem stanju, zaradi katerega je naš odziv na stvarnost nenaraven. Ne bom se tu zaustavljala ob opisovanju simptomov, vzrokov bolezni in možne terapije, saj so te stvari precej znane. Zanimivejši se mi zdi pristop razstave do obravnavane vsebine.

Vodilno geslo je stavček iz novele Hermana Melvilla Pisar Bartleby, in sicer izmikajoči odgovor na vrsto vprašanj, ki drezajo v človeka, ta pa ne mara dialoga. Stalno ponavlja: »Rajši ne!«

Ta »rajši ne« je torej vodilna misel razstave, ki se posveča odkrivanju možnih odzivov na stvarnost, kjer vlada nesmisel — se pravi bolezensko odklanjanje katerekoli »normalne« možnosti za življenje in zatekanje v domišljijski svet. Umetniško ustvarjanje je že samo po sebi nekakšen most do stvarnosti ali ključ za njeno razumevanje ali pa odrešujoča dejavnost s težavami obremenjenega človeka. Achille Bonito Oliva je predstavil 5 različnih odgovorov na depresijo, kakršni se kažejo v delih pomembnih umetnikov od 16. stoletja do danes. V poštev so prišla vsa izrazna sredstva od jedkanice do fotografije, od skulpture do instalacije.

Umetnik je zaradi depresije: 1. Alkimist, 2. Izdajalec, 3. Igralec, 4. Urejevalec in 5. Graditelj.

V vsaki sobi je kritik utemeljil svoje trditve, nato pa postavil na ogled nekaj primerov takšne umetnosti.

Med alkimisti je poudarjena želja, da bi s svojim delom ustvarili novo zmes ali spojino, ki bi jim prinašala srečo in bogastvo, tako kot so srednjeveški »kemiki« iskali čudežni »kamen modrih«, da bi z njim delali zlato. Med njimi srečamo nekaj res pomembnih umetnikov: prvi nas sprejme Emilio Vedova z enigmatičnim lesenim krožnikom, ki je v slikarjevih značilnih barvah (bela-sivo-črna). Sledi Andy Warhol s serigrafijami, nato Enzo Cucchi s svojo Črno ptico. Med sodobniki je še Mario Schifano, ob njem Lucio Fontana s svojim nagnjenjem za plastičnost in slikoviti Jannis Kounellis. Sredi sodobnikov pa še preskok v preteklost z Dürerjevimi slavnimi bakrorezom Melanholija iz leta 1514.

Med urejevalci je depresija sprožila potrebo, da notranjemu kaosu postavljajo nasproti geometrijsko natančnost. Umetniki »merijo«, se pravi opažujejo svet okrog sebe, ali pa se odlo-

Bralcem priporočamo novo knjigo

Rafka Dolharja

»STEZICE«

Izdala Mladika
Cena 30.000 lir

čajo za zbirateljstvo, torej za ponavljanje dejanj. Ta soba je najbolj privlačna. De Chirico je predstavljen s Filozofom, Edvard Munch z ganljivo lepo Lauro, ki zre v nas polna otožnosti in nebogljenosti. Antonio Donghi nas presune z negibno bolečino, ki jo izražata njegova ljubimca pred slovesom. Sironi je naslikal pivca, Mario Mafai zaljubljenega študenta, Giorgione (spet skok v preteklost!) pa je predstavljen z dvojnimi portretom.

Tretja skupina — to so graditelji po svojem bistvu. Več je krajin, na primer Marco Ricci je zastopan z dvema, Giorgio Morandi pa se predstavlja z značilnim tihožitjem s steklenico. Prisotni so še Bramantino za preskok v 16. stoletje in Man Ray ter Marcel Duchamp za sodobnost.

Igralec je tisti, ki izumlja pravila življenja, nikoli pa se jim ne podreja, ker jih stalno spreminja. Prototip takega

človeka je seveda Casanova, ki nastopa v vrsti slik.

Izdajalec opazuje stvarnost, a je nemočen. Jean Cocteau se je nekoč zagledal v ogledalu in nastala je serija risb - portretov, na katerih so zapisane misli. Gre za svojevrsten dnevnik hipnih prebliskov, a z zanimivo vsebino. Še bolj nemočen je videti Egon Schiele z avtoportretom skrivenčenega, blaznega mladeniča. To je podskupina portretov, sledijo slike na temo vanitas in še Ikar — se pravi človekova želja, da bi napravil nekaj izrednega, a tudi njegova nemoč, da bi mu to uspelo.

Razstava zapušča v obiskovalcu mešane občutke: marsikdaj odpira vprašanja, večkrat vzbuja nesoglasje, še kdaj nas ne poteši. Kritikova postavitev je pač avtorsko delo, zato ne more biti po meri in okusu vseh, zanimiva pa je prav gotovo.

Magda Jevnikar

Slovenska prosveta in Zveza slovenske katoliške prosvete
razpisujeta

XIX. tekmovanje zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1994. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 370-846 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX Settembre 85.

V založbi Mladika je izšel zbornik

SEVERNI KRIŽ

SLOVENSKI UTRINKI NA UMETNIŠKEM
IN MISELNEM NEBU
IZBRANI IN PONATISNJENI
ZA SEDEMDESETLETNICO
KI JO SLAVI

ALOJZ REBULA

Trst, 21. julija 1994

V pripravi so še:

- italijanska izdaja »Brižinskih spomenikov«
(avtorja dr. Janko Jež in Paolo Parovel)
- slovar »Lažni prijatelji«
(avtorica prof. Diomira Fabjan-Bajc)
- zbornik Draga 93
- gramofonska laserska plošča
»Gallusovo zvočno bogastvo«

Prispevajte
v sklad za kulturo
in za naš sedež
v središču mesta

AKCIJA
10.000 LIR
ZA KULTURO

Delovanje knjižnice v letu 1993

Minilo je enajst let od uradne ustanovitve knjižnice Dušana Černeta. V teh letih obstoja naše ustanove smo zbrali veliko knjižnega gradiva, predvsem knjižne izdaje in periodični tisk zdomskih Slovencev. Lani smo nadaljevali z rednim delom, to je z inventarizacijo, s katalogizacijo, z navezovanjem stikov ter z zbiranjem slovenskega zdomskega tiska in na pripravo za tiskanje in izdajanje slovenskih bibliografij.

INVENTARIZACIJA

V lanskem letu je knjižni fond narasel na 6.000 enot.

Inventarizacija knjig in periodičnega tiska je od ustanovitve knjižnice leta 1983 bila sledeča:

1983 —	432
1984 —	568
1985 —	576
1986 —	1.152
1987 —	648
1988 —	499
1989 —	465
1990 —	360
1991 —	360
1992 —	540
1993 —	400

Tako smo v teh letih inventarizirali 6.000 knjig in periodik. Poleg tega pa imamo v naših skladiščih še veliko knjižnega gradiva, ki ni še inventarizirano. Leta 1991 smo pričeli z inventarizacijo drobnega tiska. Inventarizirali smo samo drobni tisk zdomskih Slovencev. Leta 1991 smo inventarizirali 87 enot, leta 1992 108 enot in leta 1993 116 enot. Z inventarizacijo drobnega tiska bomo nadaljevali tudi v prihodnjih letih.

KATALOGIZACIJA

Tudi v preteklem letu smo nadaljevali s katalogizacijo knjižnega gradiva. V glavni katalog je bilo leta 1993 vložnih 306 knjižnih listkov. V katalog slovenskega zdomskega tiska pa je bilo vložnih 58 kartotečnih listkov, tako da je bilo ob koncu lanskega leta v glavnem katalogu 5.037 in v katalogu slovenskega zdomskega tiska 1.423 kartotečnih listkov. V signaturni katalog je bilo vpisanih 185 zaporednih knjižnih izdaj.

POZIV

Delo pri pripravi Bibliografije slovenskega tiska v Veliki Britaniji gre h koncu. Zato bi radi izpopolnili naš knjižni fond s tem tiskom. Odbor knjižnice prosi vse zavedne Slovence po svetu, posebno pa tiste, ki živijo v Veliki Britaniji in imajo slovenski tisk, ki je izšel na Angleškem, da nam ga darujejo, da izpopolnimo naše zbirke.

Prosimo za naslednje publikacije:

- Klic Triglava
- Ciklostirane brošure, ki jih je izdajala Slovenska pravda
- Vestnik zveze Slovencev v inozemstvu
- Ciklostirano prilogo za Slovence na Angleškem v Naši luči
- Pismo (tiskano izdajo)
- Razne vestnike
- Večjezične izdaje (slov.-hrv.-srb.)

STIKI

Tudi v preteklem letu smo širili in poglobljali stike s sorodnimi ustanovami v domovini in zdomstvu. Narodna in univerzitetna knjižnica nam redno pošilja Slovensko bibliografijo in ostale svoje izdaje. S knjižnico Studia Slovenica, ki ima svoj sedež v Ljubljani in ki jo ureja gospod John Arnež, izmenjujemo duplikate in tako izpopolnjujemo knjižni fond.

NOVICE KNJIŽNICE DUŠANA ČERNETA

V lanskem letu smo izdali samo eno številko novic Knjižnice Dušana Černeta. Upamo, da bomo v tekočem letu izdali vsaj tri številke.

BIBLIOGRAFIJA

Bibliografija slovenskega tiska v Veliki Britaniji je skoraj zaključena. Računamo, da bo delo lahko izšlo konec letošnjega leta. Prav tako je v pripravi seznam periodičnega tiska, ki ga hrani naša knjižnica.

IZPOSOJA

V lanskem letu smo izposodili 242 knjig in periodičnega tiska. Nekaj tiska smo fotokopirali za ustanove, knjižnice in posameznike.

NEKAJ ZANIMIVOSTI IN NOVOSTI

Beličič Vinko: Bližine in daljave

Lansko leto je slovenski pisatelj in pesnik Vinko Beličič praznoval 80-letnico rojstva. Ob tej priliki sta revija Mladina in Knjižnica Dušana Černeta izdali ponatis v miniaturni obliki njegove antologije Bližine in daljave. Svečanost je bila v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu, kjer so avtorju poklonili 80 izvodov, za vsako leto enega. Prva izdaja Bližine in daljave je izšla v založništvu Mladike leta 1973, za pesnikovo 60-letnico. Čeprav malo kasno, toda prisrčno, tudi knjižnica Dušana Černeta želi gospodu Beličiču vse najboljše in še veliko zdravih let.

Škamperle Igor: Sneg na zlati veji

Pri založništvu tržaškega tiska je konec leta 1992 izšla knjiga Igorja Škamperla Sneg na zlati veji. Roman Sneg na zlati veji je prva Škamperlova samostojna pripovedna knjiga. Gre za roman o pisateljevih otroških letih in šolanju do diplome leta 1991. Knjigo je natisnila Grafica Goriziana in obsega 224 strani.

Jelinčič Dušan:

Biseri pod snegom

Pri mariborski založbi Obzorja je izšla leta 1992 knjiga tržaškega alpinista in časnika, pisatelja Dušana Jelinčiča Biseri pod snegom. Knjiga je izšla v zbirki Domače in tuje gore. Besedo o avtorju je napisal urednik zbirke Franc Vogel, ki je dodal knjigi tudi nekaj slik himalajskih krajev.

Karel Mihael Attems:

Slovenske pridige

Pri založništvu tržaškega tiska je izšla knjiga, ki jo je pripravila profesorica Lojzka Bratuž pod naslovom Karel Mihael Attems: Slovenske pridige. Knjiga obsega 222 strani velikega formata. Lojzka Bratuževa je s tem delom opravila veliko delo in knjiga Slovenske pridige spada zagotovo med temeljne kamne zgodovine slovenskega književnega jezika.

Rot Andrej: Ob Srebrni reki

Pri mladinski knjigi v Ljubljani je izšla antologija Ob Srebrni reki in s podnaslovom Kratka proza argentinskih Slovencev. Knjigo je pripravil in spremno besedo napisal Andrej Rot. Knjiga je izčrpen prikaz slovenskega pripovednega ustvarjanja v Argentini.

SLOVENSKA AGENCIJA ZA BOLJŠO VOLJO

Za festival dveh krovnih organizacij, Bimbočeve in Gombačeve

Vest, da je slovensko zamejstvo v Italiji dobi-
lo novo krovno organizacijo »Koklja«, ki jo je po-
budil dr. Bimboč-Bimbocci (glej prejšnjega Čuka),
se je bliskovito raznesla od Krasa do Beneške Slo-
venije. Ko da je zapihal čez našo omrtvelost oživ-
ljajoč pomladni veter! Naši ljudje so novico spre-
jeli kot dokaz, da se med tolikimi udbomafijci, po-
turicami, afaristi in oportunisti še najdejo med na-
mi kremeniti ljudje, ki jim ne gre za lastno korist,
ampak edinole za našo skupno slovensko stvar.
Bog jih živi! Na naš telefon so začeli deževati kli-
ci, ki so hoteli informacij o novi slovenski krovni
organizaciji. Tudi darovi so začeli prihajati, s pred-
logi za nov časopis (»Primorska Koklja«, »Glas
Koklje«, »Vsi pod Kokljo« itd.) Skupna zahteva: to
naj ne bo čepeča in kilava, ampak pokončna, agre-
sivna koklja! A najbolj ganljivo je bilo, ko se je
pred našimi vrati zglasil kmet, ki je v eni roki pri-
našal zaboj refoška, v drugem pa košaro fig. »Re-
fošk za dr. Bimboča, fige pa za dr. Gombača! *For-
za Koklja!*« je rekel, odložil prineseno in šel. Za hip
me je oplazil dvom, ali mož ni volil Berlusconi-
ve *Forza Italia*. A sicer je ta naš zlati človek doka-
zal, kako je naše ljudstvo tako rekoč intuitivno

prepoznalo v »Koklji« sestrsko organizacijo Gom-
bačeve krovnice.

Bi bilo torej narobe, če bi v tem našem izmed-
lelem času obe krovni stopili ramo ob ramo na plan
in se predstavili našemu ljudstvu? Kot sestrici,
združeni v istem domoljubnem objemu! To bi lah-
ko naredili s skupno okroglo mizo, kjer bi oba
krovnika, dr. Bimboč in dr. Gombač, predstavila
smotre obeh organizacij, smoter krovništva
sploh... Se tako rekoč vsa izkrovila... A naredilo
bi se lahko še več. Naj omenimo zamisel skupne-
ga festivala.

Recimo nekje na Krasu ali tam okrog Domja.
Nekaj petja, čeprav od cerkvenega zbora, se zme-
raj dobi. Kakšna partizanska pesem se zaradi eku-
menizma lahko združi s kakšno Marijino. Tudi go-
vornika ne bi bilo težko najti tu ali čez mejo, če
ne bi hotel nastopiti s svojo karizmatično pojavo
dr. Gombač. (Dr. Bimboč-Bimbocciju gre malce,
ampak samo malce na jecljanje...) Celo kakšne-
ga škofa, ki se je zmeraj rad odzival na disident-
ske reči (cerkvene, ne režimske), bi se dalo dobi-
ti. Da ne govorimo o kakšnem slovenskem mini-
stru, ki se krovnariji, takšni ali drugačni, mora vsaj
formalno nasmehniti. Kdove, če se bi dalo izpo-
slovati kakšen pozdravni telegram iz Rima, tam
okrog Pivettijeve ali D'Alame, če že ne od Finija
(važna ni ideologija, ampak slovenska stvar). Prav
tako se za ples zlahka najde kaj, od kvarteta do
noneta.

Tudi šport bi bil lahko pritegnjen; na primer no-
gometna tekma med slovenskimi podpetdesetlet-
nimi in nadpetdesetletnimi strici.

Ekipa psihologov bi lahko razpravljala o slo-
venskem stričevstvu.

Skratka, zamisel bi bila izvedljiva. Glavno, da
bi stvar ne bila videti jokava in spufana, ampak
pokončna in vitalna.

(Dr. Bimboč — Bimbocci bo oprostil, če je v
teh tako vročinskih dneh s temperaturo nad 30
stopinjami njegov refošk nekako izhlapel. Zame-
njal ga bo zaboj radenske: je še bolj slovenska...
... Dr. Gombača pa vabimo, da čimprej pride po
svoj figovski dar, sicer bodo fige začele gniti... Su-
šiti fig Čuk ne zna...)

Izložba oslarij

Sveža jajčna testenina
proizvodnja **IVAN RATOŠA**
POSTOJNA

To reklamo objavljamo zastonj v spomin na naš NANOS.

ZA SMEH IN DOBRO VOLJO

Po ropu banke manjka v blagajni en milijon in pol lir. Direktor banke pravi časnikarju: »Napišite, da je neznanec v banki oropal tri milijone lir, da bo imel tat vsaj doma cirkus.«

—o—

Jasnovidka: »Vidim nekaj strašnega: vaš mož bo jutri umrl.«

»To vem sama. Zanima me, če bom oproščena.«

—o—

Žena možu: »Dragec, danes sem porabila zadnji krompir.«

»No, hvala Bogu, potem je pa kad končno prazna in se lahko spet skopam.«

—o—

»Kje imate, prosim, psa, ki je dobil nagrado najboljšega čuvaja?«

»Ponoči so ga ukradli.«

—o—

— Moj stric je duhovnik in vsi mu pravijo prečastiti.

— Moj stric je škof in vsi ga kličejo prevzvišeni.

— Moj stric tehta 160 kil in vsak, ki ga vidi, zakliče: »Moj Bog!«

—o—

Tine in Tone praznita kozarčke pri točilni mizi. Naenkrat se Tine prevrne s stola in obleži na tleh kot mrtev.

Tone natararici: »Pri Tinetu mi je tako všeč to, da točno ve, kdaj ga ima zadosti.«

— Kako ste se imeli v nedeljo na izletu?

— Slabo. Ko smo šli s postaje, nismo mogli najti gostilne. Ko pa smo jo slednjič našli in smo po nekaj urah odšli iz nje, nismo našli postaje.

—o—

— Krasno motorno kosilnico imaš. Ampak... zakaj pa imaš še koso na rami?

— Ja, človek božji! Zakaj pa imajo ladje rešilne čolne?

—o—

— Ali je res, da tvoj sin kot naktar precej slabo zasluži?

— Res je. Ampak ko bi ti vedela, koliko zasluži z dežniki, ki jih gostje pustijo v lokalu.

—o—

Jasnovidka: »Odgovor na dve vprašanji stane 100.000 lir.«

Stranka plača in pravi: »Ali se vam ne zdi to nekoliko veliko?«

»Ja, se mi zdi. In drugo vprašanje?«

—o—

Kmet se ga je pošteno nasrkal. Sredi vasi sreča župnika. Ta mu reče: »Spet pijan!«

Kmet žareč od veselja: »Jaz tudi, gospod župnik, jaz tudi.«

—o—

»Obtoženi ste, da ste sosedu ukradli pozavno, ko sploh ne znate nanjo igrati.«

»Sosed tudi ne.«

PISMA

FAŠIZEM - KOMUNIZEM

Bral sem polemiko, ki se je vila okrog nastopa dr. Petra Vencelja na proslavi v Mavhinjah. Žal lahko samo pritrdimo izvajanjem dr. Vencelja. Ne samo. Komunizem, ki je trajal veliko dalj kot fašizem in nacizem, je tudi povzročil več gorja, kar danes ne zanika več nihče (v Sloveniji je na primer po končani vojni — torej v mirnem času junija 1945 — uničil 12.000 mladih življenj!). Mi v zamejstvu nismo okusili na lastni koži toliko fizičnega gorja kot narodi v vzhodni Evropi. Toda komunizem, ki je v načelih bil na naši strani, je na slovenski živelj s svojim internacionalizmom vplival skoraj prav tako negativno kot prej fašizem.

Toda imam vprašanje za Borisa Pangerca: Zakaj se ni odzval tudi takrat, ko je predsednik Milan Kučan v svojem govoru v Združenih narodih obsodil komunizem?

In še: ali bomo tehtali, kdo je povzročil več gorja: fašizem ali komunizem? Oba sta predstavljala zlo. In zlo je zlo. Da je dr. Vencelj obe ideologiji označil za največjo tragedijo tega stoletja, je dejstvo, ki ga ni mogoče zanikati. Zla ne moremo tehtati samo v Mavhinjah ali kje drugje. Moramo ga obravnavati v celoti in v tem je Evropa 20. stoletja zares tragična celina. Skočila je dva grda mladiča.

M.A.

tipo-lito
graphart

TRST
Drevored D'Annunzio 27/E
Tel. 040/772151

Pohištvo

Korsič

Anton Korsič

1963-1993

30-letna izkušnja za opremo vašega doma

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38 - Telefon 040/54390

Dom in delavnica:

TRST, Ulica D. Chiesa, 91 - Telefon 040/571326

POSEBNI POPUSTI!

OBIŠČITE NAS!